

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра анатомії і фізіології людини

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Медико-соціальні основи здоров'я

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки

6.130102 «Соціальна робота»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення

Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Медико-соціальні основи здоров'я» для студентів галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення» напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота».

Ірина Михайлівна Маруненко, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, доцент, доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Олеся Володимирівна Тимчик, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Катерина Василівна Луцько, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданнях кафедри (циклової комісії) анатомії і фізіології людини та кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Протокол від "25" серпня 2015 року № 1

Завідувач кафедри анатомії і фізіології людини

 - (І.М. Маруненко)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	3 ст.
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5 ст.
3.	Програма навчальної дисципліни	8 ст.
4.	Структура навчальної дисципліни	20 ст.
5.	Навчально-методична карта дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я»	23 ст.
6.	Теми практичних занять	26 ст.
7.	Самостійна робота	32 ст.
8.	Методи навчання	38 ст.
9.	Методи контролю	39 ст.
10.	Методичне забезпечення	41 ст.
11.	Питання до модульного контролю, іспиту	43 ст.
12.	Рекомендована література	50 ст.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8	<u>Галузь знань</u> <u>1301 «Соціальне забезпечення»</u> <u>(шифр і назва)</u>	<u>Обов’язкова</u>	
	<u>Напрямок підготовки</u> <u>6.130102</u> <u>«Соціальна робота»</u> <u>(шифр і назва)</u>		
Модулів – 7	Спеціальність: 	Рік підготовки	
Змістових модулів – 7		1-й	1-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 240		1-й	-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів	50 год.	год.
		Практичні	
		48 год.	год.
		Модульний контроль	
		14 год.	год.
		Самостійна робота	
		98 год.	год.
		Вид контролю:	
		Іспит 30 год.	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомити студентів із сучасними теоретичними положеннями та практичними програмами в галузі дефектології, фізіології, психофізіології, валеології, соціальної медицини та гігієни, соціально-гігієнічними проблемами порушень здоров'я, системою управління охороною здоров'я, основними напрямками організації медичної допомоги населенню; розкрити фізіологічні основи психічних явищ; дослідити поведінку при різних експериментальних впливах на фізіологічні процеси, з'ясувати співвідношення між психікою та нейрофізіологічними процесами мозку; вивчення об'єктивно ресстраційних порушень фізіологічних функцій, які зумовлюють психічні процеси сприймання, запам'ятовування, мислення, емоцій; висвітлення основних закономірностей та особливостей розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку (порушення зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, затримка психічного розвитку, розумова відсталість, аутизм, складні порушення та ін.).

Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців соціальної сфери означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі. Результатом формування компетентності соціального працівника є його спроможність відповідати новим професійним вимогам.

Професіоналізм фахівця із соціальної роботи та соціальної педагогіки включає:

- ✓ здатність аналізувати ситуацію, правильно її сприймати, брати до уваги всі існуючі альтернативи та робити необхідний вибір;
- ✓ уміння встановлювати контакт з людьми (вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, диспут, полеміку, дискусію, діалог, дебати, круглий стіл, ділову нараду, ділову гру) та формулювати цілі і завдання ділового спілкування, здійснювати диференційований підхід до клієнтів;
- ✓ здібність управляти діяльністю соціальної служби, використовувати в соціальній роботі технології проектування, моделювання;
- ✓ знати мовний етикет і вміти його використати;
- ✓ організовувати спілкування й управляти ним;
- ✓ аналізувати предмет спілкування, розбирати скаргу, заяву, ставити питання й конкретно відповідати на них;
- ✓ володіти навичками доводити й обґрунтовувати, аргументувати й переконувати, критикувати й спростовувати, досягати угод і рішень, компромісів і конвенцій, робити оцінки й пропозиції;
- ✓ володіти технікою мовлення, риторичними прийомами й фігурами, уміти правильно будувати промову й інші публічні виступи;
- ✓ уміти за допомогою слова проводити психотерапію, знімати стрес, страх, адаптувати клієнта до відповідних умов, коректувати його поведінку й оцінки.

У процесі вивчення курсу «Медико-соціальні основи здоров'я» важливо сформувати у студентів *професійні, комунікативні, особистісно-розвивальні, соціально-психологічні, прогностичні, здоров'я-зберігальні, міжособистісні, інструментальні* компетенції.

Важливими завданнями компетенцій є набуття навиків спілкування, ґрунтовний аналіз і синтез матеріалу, засвоєння студентами основ відповідних базових знань з майбутньої професії та навиків управління інформацією. Загалом, соціальний працівник повинен уміти вислухати й зрозуміти, пояснити й довести, запитати й відповісти, переконати, створити атмосферу довіри в бесіді, знайти індивідуальний психологічний підхід до клієнта, розв'язати конфлікт, зняти напругу тощо.

Вивчення курсу «Медико-соціальні основи здоров'я» дозволить студентам навчитися працювати як в команді, так і самотійно, застосовувати набуті знання на практиці, бути креативними, вміти використовувати етичні зобов'язання та бажання досягти успіхів.

Необхідно також зосередити увагу на **засвоєнні знань** про: передачу і переробку сенсорних сигналів; механізми переробки інформації в сенсорних системах; фактори виникнення емоцій; індивідуальні відмінності і емоції; нейроанатомія емоцій; структуру процесу мислення; статеві

відмінності і інтелектуальні функції; механізм творчої діяльності; свідомість і модулююча система мозку; види навчання і нейронні феномени пластичності.

Завдання курсу:

- ознайомлення з методами дослідження в психофізіології;
- ознайомлення з передачею і переробкою сенсорних сигналів;
- охарактеризувати проблему уваги у психофізіології;
- визначити філогенетичні рівні біологічної пам'яті;
- дати характеристику біологічно- і соціально-значущим стимулам як джерелам емоцій;
- дослідження експресії обличчя як засобу невербального спілкування;
- ознайомитися з кодуванням і декодуванням експресії обличчя;
- ознайомлення з психологічними і біологічними теоріями навчання, фіксацією етапів навчання у вигляді елементів досліду;
- дати характеристику теорії свідомості; свідомість і пам'ять; свідомість і міжпівкулева асиметрія мозку.
- формування уявлень про місце біологічних, психологічних і медико-соціальних наук в структурі загальних знань про людину;
- формування основних понять та категорій соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я;
- зміцнення і розвиток уявлень про здоров'я людини, його види;
- формування уявлень про здоров'я як результат соціальної адаптації людини, здоровий спосіб життя, шляхи і засоби підтримки і зміцнення високої працездатності людини;
- засвоєння матеріалу про хворобу, хворобливі стани, причини їх виникнення, основні механізми розвитку, прояви і можливі наслідки захворювань;
- вивчення основних напрямків лікування захворювань, надання першої медичної допомоги в екстрених ситуаціях;
- засвоєння проявів соціальних небезпек і шляхів їх подолання в сучасному суспільстві.
- надання студентам теоретичних знань щодо загальної характеристики різних категорій дітей з психофізичними порушеннями, етіології, механізмів, симптоматики, класифікації, динаміки протікання даних порушень за умов цілеспрямованого навчання та виховання;
- формування у студентів понятійно-категоріального апарату з дефектології;
- визначити структуру дефекту при різних порушеннях психофізичного розвитку;
- визначити потенційні можливості розвитку особистості кожної категорії дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- обґрунтувати принципи створення і розвитку системи спеціальних закладів для виховання дітей з метою здійснення оптимального впливу на хід розвитку, формування активної соціально-корисної особистості до самостійної трудової діяльності.

Під час семінарських занять та самостійної роботи студенти набувають **уміння та**

навички:

- ✓ діагностують тип нервової системи;
- ✓ оцінюють працездатність головного мозку;
- ✓ визначають рухливість нервових процесів під час групового обстеження;
- ✓ вивчають співвідношення першої і другої сигнальної системи;
- ✓ визначають поріг слухової чутливості та функціональний стан зорового аналізатора;
- ✓ визначають об'єм сприйняття та зорового сприйняття;
- ✓ оцінюють працездатність людини при виконанні роботи, яка потребує уваги;
- ✓ досліджують різні види пам'яті;
- ✓ визначають риси характеру і темпераменту;
- ✓ оцінюють логічне мислення за методикою «відшукування аналогій»;
- ✓ визначають активність вербального і наочно-образного мислення;
- ✓ досліджують мислення і мовлення за спрямованим асоціативним експериментом;
- ✓ досліджують екстраверсії / інтроверсії і нейротизм;
- ✓ планувати та організовувати дослідження психічної діяльності людини;

- ✓ проводити вивчення і обстеження при діагностиці основних властивостей нервової системи;
- ✓ оцінювати ефективність психологічних впливів на людину по зміні умовно-рефлекторної діяльності;
- ✓ характеризувати умовно-рефлекторні та безумовно-рефлекторні зв'язки;
- ✓ класифікувати безумовні та умовні рефлекси;
- ✓ визначати тип ВНД;
- ✓ аналізувати стан соціальної політики України щодо розвитку спеціальної освіти;
- ✓ опрацьовувати наукову та методичну літературу з проблем вивчення особливостей розвитку дітей з психофізичними порушеннями;
- ✓ використовувати різні спеціальні технічні засоби, які допомагають дітям з порушеннями психофізичного розвитку в їх соціалізації та адаптації в умовах освітніх закладах;
- ✓ визначати ефективні шляхи та засоби профілактики психофізичних порушень;
- ✓ виявляти особливості та шляхи покращення життя та діяльності дітей з психофізичними порушеннями в соціальному оточенні (сім'ї, трудові колективи).
- ✓ використовують різні спеціальні технічні засоби, які допомагають людям з певними проблемами та вадами в їх пізнавальній діяльності та встановленні контакту з оточуючим світом;
- ✓ визначають ефективні шляхи та засоби профілактики вад;
- ✓ виявляють особливості та шляхи покращення життя та діяльності людей з вадами в соціальному оточенні (сім'ї, трудових та навчальних колективах).

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я», становить 240 год., лекції – 50 год., практичні заняття – 48 год., самостійна робота – 98 год., модульний контроль – 14 год.

Вивчення дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я» завершується складанням іспиту (30 год.).

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

Змістовий модуль I. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття і сприйняття

Тема 1. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Сучасні методи дослідження в психофізіології

Становлення психофізіології. Розвиток детекторної теорії. Відкриття нейронів із детекторними властивостями. Предмет психофізіології. Дослідження Є. Соколова, В.Б. Швиркова, В.Д.Небиліцина, М. Вертгеймера. Психофізіологічні напрямки. Проблеми психофізіології.

Показники діяльності серцево-судинної системи. Пупілометрія. Реєстрація імпульсної активності нервових клітин. Електрокортикограма. Електроенцефалографія. Магнітоенцефалографія. Метод магнітно-резонансної томографії. Ядерна магнітна резонансна інтроскопія. Електроокулограма. Електроміографія. Електрична активність шкіри.

Основні поняття теми: психофізіологія, психобіологія, електроенцефалограма, детектор, колонки, гностичні нейрони; нейрони: цілі, цільових рухів, моторних програм, чекання, новизни, тотожності, пошукової поведінки, середовища; спайки, нейроіміджінг; психофізіологія: клінічна, соціальна, гештальт-психофізіологія, когнітивна, розвитку і навчання, механізму рухів, індивідуальних відмінностей (диференціальна психофізіологія), спілкування, прикладна, вікова, корелятивна, системна, професійної діяльності, порівняльна, екологічна, векторна, суб'єктивна, об'єктивна; емергентизм, патерн, векторне кодування; α -ритм, μ -ритм, κ -ритм, β -ритм, γ -ритм, θ -ритм, δ -ритм; надповільні потенціали кори; артефакти; магніто-енцефалографія; окулографія; макросаккади; електроміографія; електрокардіографія; ізотопний метод; ядерна магнітна резонансна томографія; електрична активність шкіри.

Тема 2. Загальна характеристика нервової системи

Будова і функції нейрона. Властивості нервової системи. Діяльність нервових центрів. Пейсмейкер. Будова і функції головного мозку. Будова і функції ретикулярної формації. Зони кори великого мозку. Лімбічна система.

Основні поняття теми: нейрон, тільця Ніссля, тільця Барра, дендрит, аксон, аферентні, еферентні, спайкові, асоціативні волокна; нейрони: уніполярні, біполярні, мультиполярні, чутливі, рухові, асоціативні; медіатори: ацетилхолін, норадреналін, адреналін, серотонін, дофамін, гаммааміномасляна кислота, АТФ, енкефалін, ендорфін, холецистокінін; нервовий центр, нейроглія; збудливість, подразливість, біоелектричні явища, потенціал спокою, мембранний потенціал спокою, трансмембранний градієнт, натрій-калієвий потенціал дії, синапси, гальмування, пейсмейкер, пейсмейкерні потенціали; електрична збудливість, генерації потенціалу дії, постсинаптичний потенціал; передній, середній, задній мозок, лікворна рідина; базальні або підкоркові ганглії, хвостате ядро, лушпина, смугасте тіло, бліда куля, великі півкулі; ядерна зона рухового аналізатора, сомато-сенсорна зона, задня частина лобової звивини, ліва нижньо-тім'яна частина, задньоцентральної звивини, верхня тім'яна частина, кутова звивина тім'яної частини, середня скронева звивина, задньоцентральної ділянки, потилична, скронева ділянка, ліва і права півкулі; мигдалеподібне тіло, морський коник, прозора перетинка, коло Папеца.

Практична робота № 1. (А) Діагностика типу нервової системи. Оцінка працездатності головного мозку. (Б) Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження. Вивчення співвідношення I і II сигнальної системи.

Тема 3. Безумовні та умовні рефлекси, інстинкти

Рефлекс, складові частини рефлекторної дуги, поняття про рефлекторне кільце. Безумовні рефлекси та інстинкти, їх подібність та відміна. Класифікація та характеристика складних форм поведінкових реакцій. Орієнтовний, харчовий та оборонний рефлекси. Умовні рефлекси, їх класифікація. Форми умовних рефлексів. Умовні рефлекси на час. Механізми утворення умовних рефлексів, поняття про тимчасовий зв'язок. Гальмування умовних рефлексів, його види. Умовно-рефлекторне переключення.

Основні поняття теми: психофізіологія, безумовні, умовні рефлекси, інстинкти.

Тема 4. Сучасні методи дослідження в психофізіології

Показники діяльності серцево-судинної системи. Пупілометрія. Реєстрація імпульсної активності нервових клітин. Електрокортикограма. Електроенцефалографія. Магнітоенцефалографія. Метод магнітно-резонансної томографії. Ядерна магнітна резонансна інтроскопія. Електроокулограма. Електроміографія. Електрична активність шкіри.

Основні поняття теми: α -ритм, μ -ритм, κ -ритм, β -ритм, γ -ритм, тета-ритм, дельта-ритм; надповільні потенціали кори; артефакти; магніто-енцефалографія; окулографія; макросаккади; електроміографія; електрокардіографія; ізотопний метод; ядерна магнітна резонансна томографія; електрична активність шкіри.

Тема 5. Психофізіологія відчуття

Вчення І.П.Павлова про дві сигнальні системи дійсності. Пізнавальна діяльність людини. Психофізіологія відчуття. Передача і переробка сенсорних сигналів. Виявлення, розпізнавання і перетворення сигналів. Сенсорні пороги. Сенсорна рецепція. Передача і перетворення сигналів. Обмеження надлишку інформації. Кодування інформації. Швидкість адаптації. Детектування сигналів.

Основні поняття теми: перша сигнальна система, друга сигнальна система; відчуття, сприйняття, уявлення, поняття, судження, чуттєвий і логічний ступінь пізнання; рецепторний потенціал, потенціал дії, рецептори, чутливість; просторова, часова, якісна розмірності; інтенсивність, модальність, осморецептори, барорецептори; абсолютна чутливість сенсорної системи, поріг реакції, шум, диференціальна сенсорна чутливість, часове розпізнавання, просторове розміщення предметів.

Тема 6. Психофізіологія сенсорних процесів.

Зорова сенсорна система. Сприйняття зору. Аберация. Обробка зорової інформації. Формування функцій сприйняття в онтогенезі. Розпізнавання образів у зоровій системі. Психофізіологічні основи формування образів. Сенсорно-слухова система. Механізм слухової рецепції. Механізм сприйняття звуку. Електричні явища. Вестибулярна система. Рефлекси вестибулярної стимуляції. Хеморецепція. Механізм нюхової рецепції. Центральна обробка нюхової інформації. Нюхові відчуття. Смакові рецептори. Механізми смакової рецепції. Обробка смакових сигналів. Смакові відчуття. Самотовісцеральна сенсорна система. Механорецепція. Терморецепція. Механізми терморецепції. Температурне відчуття. Больова рецепція.

Класифікація больових відчуттів. Види болю. Вісцеральна сенсорна система. Структура руху. Типи руху. Векторна модель керування руховими реакціями. Пропріоцептивні відчуття.

Основні поняття теми: очне яблуко, рогівка, судинна оболонка, війкове тіло, райдужна оболонка, зіниця, біполярні і гангліозні нейрони: горизонтальні, амакіринові, релейні; зоровий нерв, бічне колінчасте тіло, подушка таламуса, сліпа пляма, жовта пляма, родопсин, йодопсин, гіперполяризація, потенціал дії, нейрони L, C, колірна сліпота, дальтонізм, кришталік, склисте тіло, діоптрія, рефракція, астигматизм, аберація (сферична, хроматична), тунельний зір, гострота зору, поле зору, зорова зона кори, оптомоторна координація, образ, агнозія (предметна, просторова), перцептрон, гемералопія, катаракта, глаукома, текстура, фрейм; інтерорецепція, вісцеральний аналізатор, механорецептори, хеморецептори, терморецептори; пропріорецептори, первинні і вторинні закінчення веретен, сухожильні рецептори Гольджі, мотонейрони, рухова одиниця, міоцит, аферентний синтез, мотиваційне збудження, пускова аферентація, аферентація обставин, мотивації, мотиви, орієнтовані реакції, оборонні реакції, апарат пам'яті, кінестезія, стадія сприйняття рішення, апарат акцептора результату дії, стадія програмування дії, потенціал готовності, постава, рівновага, локомоція, м'язовий тонус, ходіння, хвостате ядро, блок ініціації руху, програмування руху, виконавчий блок, векторна модель керування руховими реакціями, командні нейрони, детектори, предетектори, модулюючі нейрони, вхід пластичний і неплістичний, пластичності синапси, лемнісковий шлях, спинномозковий таламічний шлях, стріатум, пропріоцептивні відчуття, відчуття положення, відчуття руху, відчуття сили.

Практична робота №2. (А) Методика визначення порогу слухової чутливості. (Б) Методика перевірки функціонального стану зорового аналізатора. Виявлення сліпої плями на сітківці ока.

Змістовий модуль II. Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті. Психофізіологія навчання

Тема 7. Психофізіологія сприйняття

Сприймання. Механізм сприйняття. Основні властивості унітарних сприймань. Нейрофізіологічні механізми сприйняття, досліджувані за допомогою методу реєстрації викликаних потенціалів головного мозку людини.

Основні поняття теми: сприйняття, цілісність, предметність, константність, усвідомленість, винахідливість, сприйняття часу, об'єкту, точності, простору; ністигматичні рухи, дрейф, саккадичні рухи, слідкуючі рухи, рецептивне поле, екологічна гіпотеза, теорія мікрогенезу, гіпотеза «нейронних ансамблів», гностичні нейрони концепція, гностичні зони, гіпотеза «візуального зв'язування», когнітивний конструктивізм, унітарні сприйняття, викликаний потенціал, цілісні сприйняття, комплементарність, категоризація, взаємний антагонізм, концепція інформаційного синтезу, теорія виявленого сигналу, уявлення, поняття, судження, умовивід, мікроколонки, макроколонки, модуль.

Практична робота № 3. Вимір об'єму сприйняття.

Практична робота № 4. Визначення об'єму зорового сприйняття.

Тема 8. Психофізіологія уваги

Увага: фізіологічний механізм, види, властивості. Проблема уваги в традиційній психофізіології. Характеристика і види уваги. Мимовільна увага. Потенціали, пов'язані з подіями, як кореляти мимовільної уваги. Довільна увага. Потенціали, які пов'язані з подіями як кореляти довільної уваги. Увага, активність, функціональний стан, бадьорість. Модулююча

система мозку. Субсистеми активації. Стовбуро-таламо-кортикальна система. Базальна холінергічна система. Каудо-таламо-кортикальна система. Гамма-коливання і увага.

Основні поняття теми: увага, селективність, фокусування уваги, розділення уваги, габітуція, дисгабітуція, негативність неузгодження, “слід уваги”, концентрація уваги, стійкість уваги, обсяг уваги, переключення уваги, вибіркковість уваги, мимовільна увага, орієнтувальний рефлекс, згасання, негативне навчання, компаратор, енграма стимулу, бета-нейрони, тета-нейрони, сенситизація, передувача, девіація, патерн, модально специфічний компонент НН, фронтальний компонент НН, довільна увага, процесна неактивність, реакція активації, модулюючі системи мозку, субсистеми активації, стовбуро-таламо-кортикальна система, блакитна пляма, базальна холінергічна система переднього мозку, каудо-таламо-кортикальна система, сітчастий утвір, М-рецептори, ядро Мейнерта, гама-коливання, пейсмеркерні системи, реверберація, потенціалзалежні Ca^{2+} канали, кальційзалежні К-канали, низькопорогові і високопорогові потенціалзалежні кальцієві канали, пейсмеркерні нейрони із змінною і постійною частотою.

Практична робота № 5. (А) Дослідження просторових об'єктів методом хронометрії розумових дій. (Б) Оцінка працездатності людини при виконанні роботи яка потребує уваги.

Тема 9. Психофізіологія пам'яті

Пам'ять: фізіологічні механізми та види. Концепція активної пам'яті. Декларативна і процедурна пам'ять. Робоча пам'ять. Види пам'яті. Системи пам'яті. Мигдалеподібне тіло й емоційна пам'ять. Функції гіпокампа в процесах пам'яті. Одиниці пам'яті.

Основні поняття теми: енграма, короткочасна пам'ять, довготривала пам'ять, процес консолідації пам'яті, луноїчна, іконічна або сенсорна пам'ять, проміжна (лабільна пам'ять); слід пам'яті, стан неграм, активна пам'ять; декларативна, процедурна або імпліцитна пам'ять, образна пам'ять, умовно-рефлекторна пам'ять, гіпокамп, амігдаллярний комплекс, епізодична і семантична пам'ять, праймінг; оперативна пам'ять, нейрони пам'яті, сакадичні рухи; пам'ять: рухова, образна, емоційна, словесно-логічна, сенсорна; мимовільне і довільне, механічне і логічне запам'ятовування, заучування; скронева кора, мозочок, базальні ганглії, мигдалеподібне тіло, неспецифічна система мозку, конвергенція, клітини Пуркін'є, зерноподібні кошикові клітини, лаязичі волокна; зубчаста фасція, поясна звивина, лімбічна система, гіпокампальний тета-ритм, септим; об'єм, точність, швидкість запам'ятовування; константи: Бергера, Ліванова.

Тема 10. Психофізіологія навчання

Навчання. Нейроні феномени пластичності. Пластичність пейсмеркерного механізму. Роль іонних процесів і внутрішньоклітинних речовин у пластичності нейронів.

Основні поняття теми: навчання, види навчання: просте (звикання, сенситизація, асоціативне навчання), складне (імпринтинг, латентне навчання, когнітивне навчання), звикання, згасання; пластичність, довготривала потенціація і депресія, ретроградний месенджер; пейсмеркер, міжклітинна і внутрішньоклітинна реверберація сигналу, звикання, фасілітація; кальмодулін, аденілатциклаза, цАМФ, протеїнкінази, модулюючі нейрони, кінази, S-канали, глутамат, NMDA-рецептори і неNMDA-рецептори, серотонін, аденілат-циклаза.

Практична робота № 6. (А) Методика дослідження різних видів пам'яті. (Б) Методика визначення рис характеру і темпераменту. (В) Шкала особистісної тривожності. Визначення активності вербального і наочно-образного мислення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості

Тема 11. Психофізіологія емоцій

Емоції. Вимір емоцій. Розвиток базисних емоцій у ранньому онтогенезі. Функції емоцій. Теорії походження емоцій. Емоції у людини і експресія обличчя. Кодування і декодування експресії обличчя. Емоції і функціональна асиметрія мозку. Індивідуальні відмінності та емоції. Нейроанатомічна і функціональна організація центральних механізмів емоцій. Кора головного мозку. Біохімічна специфіка центральних механізмів емоцій.

Основні поняття теми: емоції, афекти, власне емоції, предметні почуття, феноменологія емоцій, вісцеральні процеси, емоційні почуття, природжені і набуті емоції; опонентні характеристики емоцій, виміри: задоволення, активність, контроль; семантичні шкали: оцінка, активність, інтенсивність; емоція задоволення, посмішка: щира і нещира; функції: сигнальна, відображально-оцінна, перемикаюча, підкріплювальна, ігноруюча, комунікативна, спонукальна; класи емоцій: ведучі, ситуативні, успіху-неуспіху; біологічна теорія емоцій, периферична теорія емоцій, активаційна теорія емоцій, інформаційна теорія емоцій; невербальні сигнали, експресія обличчя, посмішка Дагена, депресія, судинна теорія емоційного переживання, методи маніпуляції, нейрон-транс-мітерн, мінімізація і посилення; спеціальний кодувальний механізм, аверсивні стимули, біологічна передготовність, декодування емоційної експресії; права, ліва півкуля, альфа-, дельта-коливання, міжпівкулеві відносини; тривога, процеси збудження, екстраверсія, нейротизм, інтроверсія, загальмований і розгальмований типи поведінки, кортизон – гормон стресу, соціально-орієнтована концепція емоційного розуму, емпатія, концепція 4-х мозкових структур, холерик, меланхолік, сангвінік, флегматик; емоційне коло, гіпоталамус, таламус, поясна закрутка, гіпокамп, лімбічна система, хижацька й агресивно-демонстраційна поведінка, септо-гіпоталамо-мезенцефальний континуум; орбіто-фронтальна кора: аферентні, еферентні шляхи ОК; дофамін, котеволаміни, чорна субстанція, серотонін, триптофан.

Тема 12. Мислення і мова

Операції мислення. Розвиток мови. Функції мови. Асиметрія півкуль і мовлення. Процес мислення. Вербальний і невербальний інтелект. Функціональна асиметрія мозку і особливості мислення. Статеві відмінності та інтелектуальні функції. Статеві відмінності та асиметрія. Механізми творчої діяльності.

Основні поняття теми: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, зміст, обсяг, судження, умовивід: індивідуальний, дедуктивний; мислення: наочно-дійове, наочно-образне, абстрактно-логічне; інтегратор (першого, другого, третього порядку); мова (первинна, вторинна); функції: регулююча, програмуюча; афазія (синтагматична, парадигматична); латералізація півкуль головного мозку, асиметрія півкуль; вербальний і невербальний інтелект, темперамент; способи пізнання; мозолисте тіло, тестостерон, естрогени; надсвідомість, інтуїція, почуття, емоції, творчість, задум, народження, здогадки.

Практична робота № 7. (А) Оцінка логічного мислення за методикою «відшукування аналогій». (Б) Оцінка ступеня впевненості в собі. Шкала ситуативної тривожності.

Практична робота № 8. (А) Визначення особливостей понятійного мислення за допомогою методики «вилучення зайвого». (Б) Визначення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики «розуміння прислів'я». Спрямований асоціативний експеримент на дослідження мислення і мовлення.

Практична робота № 9. Аудіювання мови. Оцінка швидкості читання.

Тема 13. Психофізіологія свідомості

Свідомість. Теорії свідомості. Свідомість (властивості та структура) і моделююча система мозку. Свідомість, спілкування і мова. Функціональна асиметрія головного мозку людини. Патологія і функціональна міжпівкулева асиметрія.

Основні поняття теми: підсвідомість, понадсвідомість, когерентність; теорія світлої плями, ефект сенсорного навчання, психон, теорія інформаційного синтезу, теорія повторного входу, прожекторна теорія свідомості, концепція К.Пібрама; базальна холінергічна система, зорове ігнорування, вентральний і дорзальний шлях; агнозія, астереогнозис, синдром ігнорування або одностороння просторова агнозія, афазія, експресивна афазія, рецесивна афазія, провідникова афазія, мовленнєва глухота, аномічна афазія, глобальна афазія, апраксія, кінетична апраксія, ідсомоторна апраксія, ідсаціонна апраксія, конструкційна апраксія.

Практична робота № 10. (А) Дослідження екстраверсії / інтроверсії і нейротизму. (Б) Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії мозку.

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Змістовий модуль I. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Діти з порушеннями аналізаторів, мовлення та опорно-рухового апарату

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини

Дефектологія – наука про закономірності і особливості розвитку, виховання та навчання дітей з психофізичними порушеннями. Об'єкт, предмет і суб'єкт дефектології як науки. Провідні завдання дефектології. Зв'язок дефектології з науками медичного, біологічного, психологічного та педагогічного спрямування. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини.

Основні поняття теми: дефектологія, дефект, етіологія, симптом, синдром, особа з психофізичними порушеннями, порушення, відхилення.

Тема 2. Етіологія порушень психофізичного розвитку

Умови народження здорової дитини. Репродуктивне здоров'я батьків. Внутрішньоутробний розвиток. Основні групи етіології порушень. Вроджені і набуті порушення психофізичного розвитку.

Практичне заняття № 1. Дефектологія як наука, її науково-теоретичні основи. Етіологія, форми і види порушень психофізичного розвитку.

Основні поняття теми: критичні періоди, репродуктивне здоров'я, умови народження, етіологія, вроджені порушення, набуті порушення, структура порушеного розвитку, первинний дефект, вторинний дефект.

Тема 3. Діти з порушеннями зору та слуху

Загальна характеристика та значення слухового аналізатору. Діти з порушеннями слуху: глухі діти, слабочуючі, діти які втратили слух на пізніх етапах розвитку. Етіологія порушень слуху: фактори, що викликають зміни в структурі слухового аналізатора; фактори ендогенного та екзогенного впливу на органу слуху плоду; фактори, які негативно впливають на слуховий аналізатор дитини від моменту її народження тощо. Загальна характеристика та значення зорового аналізатору. Діти з порушеннями зору: сліпі, слабозорі. Етіологія порушень зору:

вроджені, набуті, прогресуючі та стаціонарні. Класифікація за часом виникнення порушення зору.

Практичне заняття № 2. Характеристика дітей з порушеннями зору та слуху.

Основні поняття теми: слуховий аналізатор, порушення слуху, глухі, слабочуючі, пізноглухі, зоровий аналізатор, порушення зору, сліпі, слабозорі, сліпонароджені, осліплі, набуті порушення, вроджені вади, прогресуючі та стаціонарні порушення.

Тема 4. Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату

Поняття про мову, мовлення та мовленнєву діяльність (загальна характеристика та їх знання). Клініко-педагогічна та психолого-педагогічна класифікації мовленнєвих порушень: їх особливості та специфіка класифікування порушень. Етіологія мовленнєвих порушень: біологічні і соціально-психологічні, органічні і функціональні, центральні і периферичні. Основні групи мовленнєвих порушень: порушення усного мовлення (дислалія, ринолалія, дизартрія, дисфонія, афонія, браділалія, тахілалія, заїкання, алалія, афазія, загальне недорозвинення мовлення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення); порушення писемного мовлення (дисграфія, аграфія, дислексія, алексія, дизорфографія). Механізми та симптоматика основних мовленнєвих порушень.

Види патології опорно-рухового апарату: захворювання нервової системи (дитячий церебральний параліч); вроджені патології опорно-рухового апарату: вроджений вивих бедра, кривошия, клишоногість та інші деформації стопи, аномалії розвитку хребта, недорозвинення і дефекти кінцівок, аномалії розвитку пальці кисті, артрогрипоз тощо; набуті захворювання та ушкодження опорно-рухового апарату: травматичні ушкодження спинного мозку, головного мозку, кінцівок; поліартрит, захворювання скелету; системні захворювання скелету. Загальна характеристика дитячого церебрального паралічу (ДЦП). Етіологія, симптоматика, основні форми ДЦП.

Практичне заняття № 3. Характеристика дітей з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату.

Основні поняття теми: мова, мовлення, мовленнєва діяльність, порушення мовлення, етіологія, механізми, симптоматика, порушення усного мовлення, порушення писемного мовлення, дислалія, ринолалія, дизартрія, дисфонія, афонія, браділалія, тахілалія, заїкання, алалія, афазія, загальне недорозвинення мовлення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, дисграфія, аграфія, дислексія, алексія, дизорфографія, опорно-руховий апарат, дитячий церебральний параліч, спастична диплегія, подвійна геміплегія, геміпаретична форма, гіперкінетична, атонічно-астатична форма.

Змістовий модуль II. Діти з порушеннями інтелектуального, психологічного та нервового розвитку. Діти з аутизмом та складними порушеннями.

Тема 5. Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки

Загальна характеристика затримки психічного розвитку. Етіологія та провідна симптоматика порушення. Основні типи затримки психічного розвитку: психічний та психофізичний інфантилізм; астенічні та цереброастенічні стани. Форми затримки психічного розвитку дітей: конституційно зумовлена форма затримки психофізичного розвитку; соматичнозумовлена затримка психічного розвитку; психогеннозумовлена затримка психічного розвитку; церебрально-органічна форма затримки психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Причини та прояви даних відхилень. Діти з психопатичними формами поведінки. Фактори, які викликають психопатії.

Практичне заняття № 4. Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку, реактивними станами, конфліктними переживаннями, психопатичними формами поведінки.

Основні поняття теми: затримка психічного розвитку, психічний та психофізичний інфантилізм, астенічні та цереброастенічні стани, конституційно зумовлена форма затримки психофізичного розвитку; соматичнозумовлена затримка психічного розвитку; психогенно зумовлена затримка психічного розвитку; церебрально-органічна форма затримки психічного розвитку, психічний, психофізичний інфантилізм, астенічний стан, церебральна астенія, соматогенна астенія, невротичні реакції, психопатія: органічна, конституційна, шизоїдна; істеричні психопати, егоцентризм.

Тема 6. Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи

Основні форми розумової відсталості: олігофренія та деменція. Загальна характеристика олігофренії та деменції (причини, симптоматика та основні види). Діти із захворюваннями нервової системи. Етіологія захворювання: менінгіт-запалення мозкових оболонок мозку; енцефаліт – запалення головного мозку; лейкоенцефаліти – ураження білої речовини головного мозку; арахноїдити – запалення павутинної оболонки головного та спинного мозку, поліомієліт – гостре інфекційне захворювання головного мозку; ревматизм – інфекційно-алергічне захворювання.

Практичне заняття № 5. *Характеристика дітей з розумовою відсталістю та захворювання нервової системи.*

Основні поняття теми: розумова відсталість, олігофренія, деменція, форми олігофренії (ідіотія, імбецильність, дебільність, легка, помірна, тяжка, глибока), ревматизм, поліомієліт, нейроінфекції, тропізм, енцефаліт, мікроенцефаліти, менінгіт, лейкоенцефаліти, епілепсія.

Тема 7. Діти з аутизмом та складними порушеннями. Система освітніх послуг для дітей з порушеннями психофізичного розвитку

Поняття про аутизм. Етіологія, класифікація та симптоматика аутизму. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом.

Поняття про складні порушення. Основні групи складних порушень : сліпоглухонімі; розумово відсталі глухі або туговухі; глухі слабозорі; розумово відсталі слабозорі або сліпі. Етіологія сліпоглухонімоти. Набута та вроджена сліпо глухонімота. Етіологія складних дефектів типу поєднаними сенсорного і інтелектуального дефекту, тощо.

Система спеціальних дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей з порушеннями психофізичного розвитку в Україні: для дітей з інтелектуальними недоліками (із затримкою психічного розвитку; розумово відсталих; глибоко розумово відсталих); для дітей з порушеннями слуху (туговухих; глухих); для дітей з порушеннями зору (сліпих; слабозорих); для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Структура спеціальної освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку включає: дошкільне виховання; загальну середню освіту; професійну освіту; позашкільне та післяшкільне навчання і виховання; вищу освіту; підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів; самоосвіту, тощо.

Система спеціальних дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей з порушеннями психофізичного розвитку в Україні: для дітей з інтелектуальними недоліками (із затримкою психічного розвитку; розумово відсталих; глибоко розумово відсталих); для дітей з порушеннями слуху (туговухих; глухих); для дітей з порушеннями зору (сліпих; слабозорих); для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Структура спеціальної освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку включає: дошкільне виховання; загальну середню освіту; професійну освіту; позашкільне та післяшкільне

навчання і виховання; вищу освіту; підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів; самоосвіту, тощо.

Практичне заняття № 6. Характеристика дітей з аутизмом та складними порушеннями.

Основні поняття теми: аутизм, ранній дитячий аутизм, сліпоглухонімота, сліпоглухота, складні порушення, навчання, виховання, освітні заклади, типи освітніх закладів.

МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Змістовий модуль I. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини

Тема 1. Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я

Визначення поняття здоров'я та його складових. Поняття фізичного здоров'я. Особливості хімічного складу людського організму та його роль в забезпеченні життєдіяльності організму. Будова та регуляційні системи організму: нервово – гуморальний механізм регуляції. Розуміння здоров'я та хвороби в стародавні часи. Етика й здоров'я в давнину. Історія виникнення та зміст медичної емблеми і білого халата. Значення моральної чистоти для здоров'я в уявленнях стародавніх медиків. Солернський кодекс здоров'я. Сучасне поняття здоров'я у трактуванні ВООЗ. Група факторів що визначають здоров'я нації. Суспільна охорона здоров'я. Предмет “Медико-соціальні основи здоров'я”.

Предмет, завдання, об'єкт соціальної медицини. Місце в соціальній медицині таких соціальних факторів, як зайнятість, освіта, доходи, життєві цінності, родинний стан, особистісні погляди. Розбіжності між традиційною та соціальною медициною. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

Основні поняття теми: здоров'я, хвороба, валеологія, вітальні (біологічні), соціальні, ідеальні потреби, охорона здоров'я, заклади охорони здоров'я, медико-санітарна допомога, типи медико-соціальної роботи, первинна і вторинна профілактика, Солернський кодекс здоров'я.

Практичне заняття № 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

Тема 2. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ

Здоров'я. Основні положення Всесвітньої декларації з охорони здоров'я 1998 р. Проблеми здоров'я в Загальній декларації прав людини: право на життя, захист родини, право на соціальне забезпечення, право на відпочинок, право на працю, право на життєвий рівень, право на однаковий соціальний захист дітей, які народилися в шлюбі й поза ним. Здоров'я й обов'язки людини перед суспільством. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. Основні відмінності політики ВООЗ на початку XXI ст. Зв'язок бідності, безробіття й здоров'я. Суспільна охорона здоров'я та її місце в новій політиці ВООЗ. Формування європейської політики ВООЗ “Здоров'я для всіх”: справедливість у питаннях охорони здоров'я; якість життя та здоров'я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров'я у старості; здоров'я дітей і молоді; здоров'я жінок. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров'я для всіх (наука, інформація, людські ресурси, партнерство, етика тощо). Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.

Основні поняття теми: законодавство, охорона з здоров'я, ВООЗ, безробіття, здоров'я, право.

Тема 3. Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст.

Поняття про соціальну гігієну. Н.А. Семашко, його погляди на здоров'я та внесок у розвиток соціальної гігієни і радянської охорони здоров'я. Психіатр П.Б. Ганнушкін, його погляди на соціальну роль психіатрії. Перші інститути соціальної медицини в Західній Європі та США, причини, що зумовили їх створення і призначення. Поняття епідеміології, її значення для соціальної медицини. Нещасні випадки, травми й здоров'я. Виробничий і автодорожний травматизм. Соціальні наслідки травм. Частота дорожнього травматизму в Західній і Східній Європі. Засоби зниження травматизму на дорогах. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика. Поняття про трансплантацію, імплантацію, етичний бік трансплантології. Трансплантологія і ставлення до життя. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття "преклоніння перед життям". Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.

Основні поняття теми: соціальна медицина й соціальна гігієна, війна, вбивство, аборт, самогубство, евтаназія, біоетика, травматизм, клонування, генна інженерія, трансплантація, імплантація, смерть, ГМО"каліка", інвалід, інвалідність, недуга, обмежена можливість, недієздатність, реабілітація.

Практичне заняття № 2. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ.

Практичне заняття № 3. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика. Соціальні детермінанти здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Інваліди та суспільство.

Тема 4. Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині

Людина й природа. Екологічні фактори, що впливають на здоров'я. Радіологічне опромінення і стрес. Медико-соціальні та психологічні наслідки аварії на ЧАЕС. Принципи ліквідації наслідків. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Досвід Японії та інших країн. Дзвін Нагасакі. Поняття СНІДу. Імунодефіцит. Частота, медико-соціальні наслідки, причини поширення. Профілактика. Координація роботи з боротьби зі СНІДом. Завдання медичних і соціальних служб. Виникнення, поширення, лікування та профілактика SARS як приклад вдалого подання ситуації.

Основні поняття теми: спадковість, гіпокінезія, соціум, культура, синдром набутого імунодефіциту, ВІЛ, період «вікна», гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів, гострі респіраторні захворювання, ларингіт, трахеїт, пташиний грип, мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип, аденовірусна інфекція, парагрип, риновірусна інфекція, SARS - «нетипова пневмонія», мікоплазмоз, лейкоз, легіонельоз, орнітоз.

Практичне заняття №4. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.

Змістовий модуль II. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді. Психічне та психосоматичне здоров'я населення

Тема 5. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в XXI столітті

Частота психічних проблем у суспільстві. Фізичне й психічне здоров'я. Депресії. Самогубства. Рекомендації ВООЗ щодо критичного рівня самогубств. Охоронооздоровчі і соціальні проблеми психічного здоров'я. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубств. Досвід Німеччини у проведенні професійних тренінгів для людей з депресіями та

пограничними станами. Професійне перенавчання, психологічний супровід професійного перенавчання.

Основні поняття теми: стрес, особистість, темперамент, характер, здібності, обдарованість, цілісність, травми, психози, психоневрози, психопатії, психічний стан, депресія, самогубство, суїцидальні замахы, суїцидальні спроби, суїцидальні прояви, аномічні самогубства, фрустрація, адаптація, стрес, стадія тривожності, стадія резистентності, стадія виснаження, психолог, психотерапевт, аутогенне тренування мотивація, гіпноз.

Практичне заняття №5. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику.

**Тема 6. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. Проблема залежностей в сучасному суспільстві.
Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України**

Соціальні й економічні фактори, що визначають наростання гіподинамії та психологічного стресу в соціальному середовищі. Кількісне виявлення змін. Принципи підвищення індивідуальної стійкості до соціальних факторів середовища — гіподинамії, психологічного стресу та ін.

Соціальні наслідки тютюнової, алкогольної та наркотичної залежностей. Статистичні дані, що відбивають медико-соціальні наслідки зазначених залежностей в Україні та Європі. Соціально-психологічні принципи підвищення мотивації до зменшення вживання тютюну, алкоголю, наркотиків.

Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів. Упровадження принципів збереження здоров'я в законах України про охорону здоров'я, соціальний захист інвалідів, запобігання інвалідності та реабілітацію. Загальнонаціональні та галузеві програми, спрямовані на збереження здоров'я народу України.

Основні поняття теми: аутогенне тренування мотивація, гіпноз, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, фітотерапія, хвороба, здоров'я, гіподинамія, психологічний стрес, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, лудоманія, ігроманія, гра, залежність, подолання, наркоманія, алкоголізм, шизофренія, депресія чи алкоголізм, азарт, психотерапевт.

Практичне заняття №6. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.

Тема 7. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини

Що таке спосіб життя? Здоровий спосіб життя. Середня очікувана тривалість життя населення в місті та селі. Формування особистого стилю життя. Формування ЗСЖ через ЗМІ. Підвищення мотивації до ЗСЖ. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді. Завдання стосовно дітей: життєві навички, здоровий вибір, проблеми вагітності, залежності. Роль “почуття гармонії й приналежності” у формуванні здорового способу життя. Шляхи підвищення потенційних можливостей дітей щодо здоров'я: розумових, фізичних, емоційних, соціальних. Показники здоров'я людей.

Родина як соціальна структура. Основи репродуктивного здоров'я жінки. Захворювання, що передаються статевим шляхом (ЗПСШ), в т.ч. ВІЛ / СНІД, незапланована вагітність, аборти як основні проблемами репродуктивної сфери.

Запальні захворювання нижнього відділу статевих органів: піхви (кольпіт/вагініт); зовнішніх статевих органів (вульвіт); великої залози пристінку піхви (бартолініт); шийки матки (цервіцит); внутрішньої оболонки шийного каналу (ендоцервіцит).

Запальні захворювання органів малого тазу: внутрішньої оболонки матки (ендометрит); маткових труб (сальпінгіт); яєчників і маткових труб (сальпінгоофорит, аднексит); стінок матки (міометрит); тазової очеревини (пельвіоперитоніт).

Основні ознаки нормальної (фізіологічної) вагітності. Особливості харчування під час вагітності. Методи контрацепції. Методи розпізнавання фертильності (природні методи). Методи розпізнавання фертильності (природні методи). Бар'єрна контрацепція. Гормональна контрацепція. Внутрішньоматкові контрацептиви. Добровільна хірургічна стерилізація.

Традиції родини й передача дітям досвіду здорового способу життя (без куріння й алкоголю). Взаємозв'язок поколінь. Пам'ять предків і здоров'я. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді.

Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків. Поняття про родовід як ступінь формування уявлень про перспективи розвитку особистості й соціальної захищеності. Родина у формуванні людської гідності, сенсу життя та мотивації до здорового способу життя — умови самореалізації особистості. Зміцнення родини — зменшення сирітства і самотності.

Основні поняття теми: сім'я, родина, шлюб, повна і неповна сім'я, громадянський, цивільний шлюб, родовід, відхід з життя, спадкові хвороби, полігінія, поліандрія, моногамія.

Практичне заняття №7. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків.

4. Структура навчальної дисципліни

МОДУЛЬ І. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВВД

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Загальна характеристика нервової системи. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів.							
1.	Предмет і принципи психофізіологічних досліджень.	5	1	1	-	4	
2.	Загальна характеристика нервової системи. <i>Практична робота № 1.</i> (А) Діагностика типу нервової системи. Оцінка працездатності головного мозку. (Б) Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження. Вивчення співвідношення I і II сигнальної системи.	7	3	1	2	4	
3.	Безумовні та умовні рефлексії, інстинкти.	5	1	1	-	4	
4.	Сучасні методи дослідження в психофізіології	2	2	2	-	-	
5.	Психофізіологія відчуття.	1	1	1	-	-	
6.	Психофізіологія сенсорних процесів. <i>Практична робота № 2.</i> (А) Методика визначення порогу слухової чутливості. (Б) Методика перевірки функціонального стану зорового аналізатора. Виявлення сліпої плями на сітківці ока.	8	4	2	2	4	
	Разом	30	12	8	4	16	2
Змістовий модуль II. Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті. Психофізіологія навчання							
7.	Психофізіологія сприйняття. <i>Практична робота № 3.</i> Вимір об'єму сприйняття. <i>Практична робота № 4.</i> Визначення об'єму зорового сприйняття.	9	6	2	4	3	
8.	Психофізіологія уваги. <i>Практична робота № 5.</i> (А) Дослідження просторових об'єктів методом хронометрії розумових дій. (Б) Оцінка працездатності людини при виконанні роботи яка потребує уваги.	7	4	2	2	3	
9.	Психофізіологія пам'яті.	5	2	2	-	3	
10.	Психофізіологія навчання. <i>Практична робота № 6.</i> (А) Методика дослідження різних видів пам'яті. (Б) Методика визначення рис характеру і темпераменту. (В) Шкала особистісної тривожності. Визначення активності вербального і наочно-образного мислення.	7	4	2	2	3	
	Разом	30	16	8	8	12	2
Змістовий модуль III. Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості							
11.	Психофізіологія емоцій.	7	2	2		5	
12.	Мислення і мова. <i>Практична робота № 7.</i> (А) Оцінка логічного мислення за методикою «відшукування аналогій». (Б) Оцінка ступеня впевненості в собі. Шкала ситуативної тривожності. <i>Практична робота № 8.</i> (А) Визначення особливостей понятійного мислення за допомогою методики «вилучення зайвого». (Б) Визначення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики «розуміння прислів'я».Спрямований асоціативний експеримент на дослідження мислення і мовлення. <i>Практична робота № 9.</i> Аудіювання мови. Оцінка швидкості читання.	13	8	2	6	5	
13.	Психофізіологія свідомості <i>Практична робота № 10.</i> (А) Дослідження екстраверсії / інтроверсії і нейротизму. (Б) Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії мозку.	8	4	2	2	4	
	Разом	30	14	6	8	14	2
Разом за навчальним планом		90	42	22	20	42	6

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Діти з порушеннями аналізаторів, мовлення та опорно-рухового апарату							
1.	Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини	5	2	2		3	
2.	Етіологія порушень психофізичного розвитку <i>Практичне заняття № 1.</i> Дефектологія як наука, її науково-теоретичні основи. Етіологія, форми і види порушень психофізичного розвитку.	8	4	2	2	4	
3.	Діти з порушеннями зору та слуху <i>Практичне заняття № 2.</i> Характеристика дітей з порушеннями зору та слуху.	7	4	2	2	3	
4.	Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату <i>Практичне заняття № 3.</i> Характеристика дітей з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату.	8	4	2	2	4	
	Разом	30	14	8	6	14	2
Змістовий модуль II. Діти з порушеннями інтелектуального, психологічного та нервового розвитку. Діти з аутизмом та складними порушеннями							
5.	Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки <i>Практичне заняття № 4.</i> Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку, реактивними станами, конфліктними переживаннями, психопатичними формами поведінки.	8	4	2	2	4	
6.	Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи <i>Практичне заняття № 5.</i> Характеристика дітей з розумовою відсталістю та захворювання нервової системи.	8	4	2	2	4	
7.	Діти з аутизмом та складними порушеннями <i>Практичне заняття № 6.</i> Характеристика дітей з аутизмом та складними порушеннями.	12	6	2	4	6	
	Разом	30	14	6	8	14	2
Разом за навчальним планом		60	28	14	14	28	4

МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини							
1.	Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини. <i>Практичне заняття № 1.</i> Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.	8	4	2	2	4	
2.	Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ.	6	4	2		4	
3.	Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст. <i>Практичне заняття № 2.</i> Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. <i>Практичне заняття № 3.</i> Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика. Соціальні детермінанти здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Інваліди та суспільство.	8	6	2	4	2	

4.	Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині. <i>Практичне заняття №4.</i> Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.	6	4	2	2	2	
	Разом	30	16	8	8	12	2
Змістовий модуль II. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді. Психічне та психосоматичне здоров'я населення							
5.	Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в XXI столітті. <i>Практичне заняття №5.</i> Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику.	8	4	2	2	4	
6.	Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. Проблема залежностей в сучасному суспільстві. <i>Практичне заняття №6.</i> Психічне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.	10	4	2	2	6	
7.	Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. <i>Практичне заняття №7.</i> Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків. Основні ознаки нормальної (фізіологічної) вагітності.	10	4	2	2	6	
	Разом	30	12	6	6	16	2
	Разом за навчальним планом	60	28	14	14	28	4

Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Самостійна робота	Модульний контроль
МОДУЛЬ I. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД							
Разом: Змістовий модуль I. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Загальна характеристика нервової системи. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів.		30	12	8	4	16	2
Разом: Змістовий модуль II. Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті. Психофізіологія навчання.		30	16	8	8	12	2
Разом: Змістовий модуль III. Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості.		30	14	6	8	14	2
Разом за навчальним планом		90	42	22	20	42	6

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ						
Разом: <i>Змістовий модуль I. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Діти з порушеннями аналізаторів, мовлення та опорно-рухового апарату.</i>	30	14	8	6	14	2
Разом: <i>Змістовий модуль II. Діти з порушеннями інтелектуального, психологічного та нервового розвитку. Діти з аутизмом та складними порушеннями.</i>	30	14	6	8	14	2
Разом за навчальним планом	60	28	14	14	28	4

МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ.						
Разом: Змістовий модуль I. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини.	30	16	8	8	12	2
Разом: Змістовий модуль II. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді. Психічне та психосоматичне здоров'я населення	30	12	6	6	16	2
Разом за навчальним планом	60	28	14	14	28	4
Семестровий контроль	30				30	
Разом за навчальним планом по курсу	240	98	50	48	128	14

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я»

Разом: **240 год.**, лекції – 50 год., практичні заняття – 48 год., самостійна робота – 98 год., модульний контроль – 14год., семестровий контроль – 30 год. Коефіцієнт: **9,16**

Модулі	МОДУЛЬ I. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД												
Назва модуля	Змістовий модуль I. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Загальна характеристика нервової системи. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів.						Змістовий модуль II. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів. Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги.				Змістовий модуль III. Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості		
Кількість балів за модуль	(61 бал)						(83 бали)				(82 бали)		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекцій	Предмет і принципи психофізіологічних досліджень (0,5 балів)	Загальна характеристика нервової системи (0,5 балів)	Безумовні та умовні рефлекси, інстинкти (0,5 балів)	Сучасні методи дослідження в психофізіології (1 бал)	Психофізіологія відчуття (0,5 балів)	Психофізіологія сенсорних процесів (1 бал)	Психофізіологія сприйняття (1 бал)	Психофізіологія уваги (1 бал)	Психофізіологія пам'яті (1 бал)	Психофізіологія навчання (1 бал)	Психофізіологія емоцій (1 бал)	Мислення і мова (1 бал)	Психофізіологія свідомості (1 бал)
Теми практичних занять		(А) Діагностика типу нервової системи. Оцінка працездатності головного мозку. (Б) Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження. Вивчення співвідношення I і II сигнальної системи (1+10 балів)				(А) Методика визначення порогу слухової чутливості. (Б) Методика перевірки функціонального стану зорового аналізатора. Виявлення сліпої плями на сітківці ока (1+10 балів)	Вимір об'єму сприйняття. (1+10 балів) Визначення об'єму зорового сприйняття. (1+10 балів)	(А) Дослідження просторових об'єктів методом хронометрії розумових дій. (Б) Оцінка працездатності людини при виконанні роботи яка потребує уваги (1+10 балів)		(А) Методика дослідження різних видів пам'яті. (Б) Методика визначення рис характеру і темпераменту. (В) Шкала особистісної тривожності. Визначення активності вербального і наочно-образного мислення (1+10 балів)		(А) Оцінка логічного мислення за методикою «відшукування аналогій». (Б) Оцінка ступеня впевненості в собі. Шкала ситуативної тривожності. (1+10 балів) (А) Визначення особливостей понятійного мислення за допомогою методики «вилучення зайвого». (Б) Визначення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики «розуміння прислів'я». Спрямований асоціативний експеримент на дослідження мислення і мовлення. (1+10 балів) Аудіювання мови. Оцінка швидкості читання (1+10 балів)	(А) Дослідження екстраверсії / інтроверсії і нейротизму. (Б) Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії мозку (1+10 балів)
Тест. завд.	10 балів						10 балів				10 балів		
Мод. контр.	25 балів						25 балів				25 балів		

Модулі	МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ							
Назва модуля	Змістовий модуль I. <i>Вступ. Предмет і завдання дефектології. Діти з порушеннями аналізаторів, мовлення та опорно-рухового апарату</i>				Змістовий модуль II. <i>Діти з порушеннями інтелектуального, психологічного та нервового розвитку. Діти з аутизмом та складними порушеннями</i>			
Кількість балів за модуль	82 бали				92 бали			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	
Теми лекцій	Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини. <i>(1 бал)</i>	Етіологія порушень психофізичного розвитку. <i>(1 бал)</i>	Діти з порушеннями зору та слуху. <i>(1 бал)</i>	Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату. <i>(1 бал)</i>	Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки. <i>(1 бал)</i>	Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи. <i>(1 бал)</i>	Діти з аутизмом та складними порушеннями. <i>(1 бал)</i>	
Теми практичних семінарських занять		Дефектологія як наука, її науково-теоретичні основи. Етіологія, форми і види порушень психофізичного розвитку. <i>(1+10 балів)</i>	Характеристика дітей з порушеннями зору та слуху. <i>(1+10 балів)</i>	Характеристика дітей з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату. <i>(1+10 балів)</i>	Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку, реактивними станами, конфліктними переживаннями, психопатичними формами поведінки. <i>(1+10 балів)</i>	Характеристика дітей з розумовою відсталістю та захворюваннями нервової системи. <i>(1+10 балів)</i>	Характеристика дітей з аутизмом та складними порушеннями. <i>(2+20 балів)</i>	
Тестові завдання	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)
Модульний контроль	25 балів				25 балів			

Модулі	МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ						
Назва модуля	Змістовий модуль I. <i>Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини.</i>				Змістовий модуль II. <i>Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді.</i>		
Кількість балів за модуль	83 бали				71 бали		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини. <i>(1 бал)</i>	Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ. <i>(1 бал)</i>	Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст. <i>(1 бал)</i>	Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині <i>(1 бал)</i>	Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в XXI столітті. <i>(1 бал)</i>	Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. Проблема залежностей в сучасному суспільстві. <i>(1 бал)</i>	Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. <i>(1 бал)</i>
Теми практичних занять	Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді. <i>(1+10 балів)</i>		Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. <i>(1+10 балів)</i> Поняття про трансплантацію, імплантації, етичний бік трансплантології <i>(1+10 балів)</i>	Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом. <i>(1+10 балів)</i>	Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику. <i>(1+10 балів)</i>	Психічне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. <i>(1+10 балів)</i>	Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. <i>(1+10 балів)</i>
Тестові завдання	(10 балів)				(10 балів)		
Модульний контроль	25 балів				25 балів		

5. Теми практичних занять

Модуль І. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

Змістовий модуль І. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Загальна характеристика нервової системи. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів.

Практична робота № 1. Вивчення рухливості нервових процесів під час групового обстеження. Вивчення співвідношення І і II сигнальної системи.

Основна література: 1, 3, 4, 5

Додаткова література: 2, 5, 12, 14, 15, 17, 26, 39, 40, 51, 52, 54

Практична робота № 2. (А) Методика визначення порогу слухової чутливості. (Б) Методика перевірки функціонального стану зорового аналізатора. Виявлення сліпої плями на сітківці ока.

Змістовий модуль II. Психофізіологія відчуття. Психофізіологія сенсорних процесів. Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги.

Практична робота № 3. Вимір об'єму сприйняття.

Практична робота № 4. Визначення об'єму зорового сприйняття.

Основна література: 1, 2, 3, 5, 8

Додаткова література: 13, 29, 31, 34, 35, 54

Змістовий модуль III. Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості.

Практична робота № 7. (А) Оцінка логічного мислення за методикою «відшукування аналогій». (Б) Оцінка ступеня впевненості в собі. Шкала ситуативної тривожності.

Практична робота № 8. (А) Визначення особливостей понятійного мислення за допомогою методики «вилучення зайвого». (Б) Визначення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики «розуміння прислів'я». Спрямований асоціативний експеримент на дослідження мислення і мовлення.

Практична робота № 9. Аудіювання мови. Оцінка швидкості читання.

Практична робота № 10. (А) Дослідження екстраверсії / інтроверсії і нейротизму. (Б) Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії мозку.

Основна література: 1, 2, 3, 5

Додаткова література: 15, 26

Модуль II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ВСТУП. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДЕФЕКТОЛОГІЇ. ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ АНАЛІЗАТОРІВ, МОВЛЕННЯ ТА ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Тема Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини

Тема. Етіологія порушень психофізичного розвитку

Практичне заняття № 1. Дефектологія як наука, її науково-теоретичні основи. Етіологія, форми і види порушень психофізичного розвитку

План:

I. Теоретична частина:

1. Дайте визначення дефектології. Розкрийте предмет, об'єкт і значення дефектології.
2. Охарактеризуйте провідні завдання дефектології?
3. З якими науками пов'язана дефектологія? Розкрийте їх зв'язок.

4. Розкрийте зміст поняття етіологія.
5. Охарактеризуйте основну етіологію аномального розвитку особистості.
6. Розкрийте зміст поняття порушення та дитина з психофізичними порушеннями.
7. Які види порушень існують. Їх коротка характеристика.
8. Розкрийте зміст понять реабілітація, соціалізація, компенсація та корекція.
9. Суть процесу корекційного впливу.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 24, 26, 28

Тема: Діти з порушеннями зору та слуху.

Практичне заняття № 2. Характеристика дітей з порушеннями зору та слуху.

План:

I. Теоретична частина:

1. Характеристика і значення слухового аналізатору.
2. Загальна характеристика дітей з порушеннями слуху. Основна класифікація порушень слуху.
3. Етіологія порушень слуху.
4. Характеристика глухих дітей.
5. Характеристика пізнооглухлих дітей.
6. Характеристика слабочуючих дітей.
7. Особливості обстеження дітей з порушеннями слуху.
8. Напрямки корекційного впливу на дітей з порушеннями слуху.
9. Особливості навчання та виховання дітей з порушеннями слуху.
10. Характеристика і значення зорового аналізатору.
11. Загальна характеристика дітей з порушеннями зору. Основна класифікація порушень зору.
12. Етіологія порушень зору.
13. Характеристика сліпих дітей.
14. Характеристика сабозорих дітей.
15. Характеристика сліпонароджених дітей.
16. Характеристика осліплених дітей.
17. Напрямки корекційного впливу на дітей з порушеннями зору.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 17, 24, 26, 28

Тема. Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату

Практичне заняття № 3. Характеристика дітей з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату.

План:

I. Теоретична частина:

1. Загальна характеристика порушень мовлення.
2. Назвіть основні причини мовленнєвих порушень?
3. Охарактеризуйте основні періоди нормального мовленнєвого розвитку дитини.
4. Назвіть критичні періоди в розвитку мовленнєвої функції дитини.
5. Назвіть основні класифікації мовленнєвих порушень.
6. Характеристика порушень усного мовлення. Основні види порушень, їх симптоматика та особливості.
7. Характеристика порушень писемного мовлення. Основні види порушень, їх симптоматика та особливості.
8. Напрямки корекційного впливу на дітей з порушеннями мовлення.
9. Види патологій опорно-рухового аналізатору.

10. Загальна характеристика дитячого церебрального паралічу.
11. Етіологія ДЦП.
12. Провідна симптоматика ДЦП.
13. Основні форми ДЦП.
14. Напрямки корекційного впливу на дітей із ДЦП.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 21, 23, 24, 25, 26, 28

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО, ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА НЕРВОВОГО РОЗВИТКУ. ДІТИ З АУТИЗМОМ ТА СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.

Тема. Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки

Практичне заняття № 4. Характеристика дітей із затримкою психічного розвитку, реактивними станами, конфліктними переживаннями, психопатичними формами поведінки.

План:

I. Теоретична частина:

1. Сутність поняття затримка психічного розвитку.
2. Етіологія затримки психічного розвитку дитини.
3. Характеристика основних типів затримки психічного розвитку.
4. Основні форми затримки психічного розвитку.
5. Напрямки корекційного впливу на дітей із ЗПР.
6. Поняття реактивні стани. Етіологія та прояви.
7. Характеристика дітей з реактивними станами.
8. Характеристика дітей з психопатичними формами поведінки.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 13, 15, 22, 24, 26

Тема. Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи

Практичне заняття № 5. Характеристика дітей з розумовою відсталістю та захворювання нервової системи.

План:

I. Теоретична частина:

1. Дайте визначення розумової відсталості.
2. Етіологія розумової відсталості.
3. Провідна симптоматика розумової відсталості.
4. Основні форми розумової відсталості.
5. Етіологія олігофренії.
6. Охарактеризуйте симптоматику олігофренії.
7. Форми олігофренії за глибиною дефекту. Їх характеристика.
8. Поняття деменція. Загальна характеристика, етіологія, симптоматика.
9. Чим відрізняється олігофренія та деменція. Обґрунтуйте свій варіант відповіді.
10. Напрямки корекційної роботи з дітьми із розумовою відсталістю.
11. Характеристика дітей із захворюваннями нервової системи.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 18, 20, 24, 26, 28

Тема. Діти з аутизмом та складними порушеннями

Практичне заняття № 6. Характеристика дітей з аутизмом та складними порушеннями.

План:

I. Теоретична частина:

1. Дайте визначення аутизму та раннього дитячого аутизму.
2. Етіологія аутизму.
3. Охарактеризуйте симптоматику аутизму.
4. Назвіть основні клініко-психолого-педагогічні прояви аутизму.
5. Напрямки корекційної роботи з дітьми з аутизмом.
6. Дайте визначення поняття складні порушення.
7. Причини, що призводять до складних порушень.
8. Охарактеризуйте дітей зі сліпоглухонімотою.
9. Охарактеризуйте дітей із поєднанням сенсорного та інтелектуального порушення.
10. Напрямки корекційної роботи з дітьми із складними порушеннями.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Тестовий контроль знань.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 11, 19, 24, 26, 28

Модуль III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи.

Тема 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді. Завдання соціальних працівників, які працюють в охороні здоров'я

Практична робота № 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

1. Правові аспекти соціальної роботи у закладах освіти, охорони здоров'я, культури. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.
2. Теорії здорового способу життя. Визначення поняття «здоров'я» та його складових. Поняття фізичного здоров'я. Основні напрямки діяльності системи охорони здоров'я, державного захисту у сфері здоров'я: права, гарантії. Основні напрямки медико-соціальної роботи, сутність формування здорового способу життя.
3. Особливості хімічного складу людського організму та його роль в забезпеченні життєдіяльності організму.
4. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Медико-соціальна робота: предмет, загальні принципи. Солернський кодекс здоров'я.
5. Значення моральної чистоти для здоров'я в уявленнях стародавніх медиків. Місце в соціальній медицині таких соціальних факторів, як зайнятість, освіта, доходи, життєві цінності, родинний стан, особистісні погляди. Розбіжності між традиційною та соціальною медициною.
6. Демографічні проблеми України як інтегральний показник стану громадського здоров'я.
7. Сучасна концепція індивідуального і громадського здоров'я. Нові уявлення щодо принципів охорони здоров'я.
8. Основні принципи сучасної теорії і практики громадської охорони здоров'я. Принципи сприяння покращенню здоров'я: емансипації та позитивності, активізації потенціалу, участі, мережевої взаємодії, соціального підкріплення, відповідальності, партнерства, пристосування. Модель факторів здоров'я. Напрямки пріоритетності діяльності сприяння покращенню здоров'я.
9. Методологічні підходи у визначенні концепції індивідуального і громадського здоров'я. Концепція триєдності системи “природа – людина – суспільство”. Концепція сприйняття покращенню громадського здоров'я. Концепція сприйняття покращенню здоров'я (Оттавська

хартія 1986 р.). Програма Європейського регіонального бюро ВООЗ “Здоров’я – 21”. Програма ВООЗ “Здоров’я для всіх до 2000 року і далі”. Етапи формування сучасної політики ВООЗ щодо охорони громадського здоров’я.

10. Індивідуальне здоров’я. Сучасний погляд та визначення. Особистісні та соціальні засади формування, збереження та передачі. Здоровий спосіб життя як шлях забезпечення особистого здоров’я. Передумови доброго здоров’я (Оттавська Хартія). Завдання системи управління охороною здоров’я, їх узгодженість із програмами ВООЗ та ЄС у формуванні та збереженні індивідуального здоров’я в побуті та на робочому місці.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 3. Соціальна медицина й соціальна гігієна в ХХ ст.

Практична робота № 2. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв’язок положень Декларації з визначенням здоров’я ВООЗ.

Взаємозв’язок положень Декларації з визначенням здоров’я ВООЗ. Основні відмінності політики ВООЗ на початку ХХІ ст.

1. Міжнародні документи, що декларують права людини на здоров’я. Основні положення Всесвітньої декларації з охорони здоров’я 1998 р. Проблеми здоров’я в Загальній декларації прав людини: право на життя, захист родини, право на соціальне забезпечення, право на відпочинок, право на працю, право на життєвий рівень, право на однаковий соціальний захист дітей, які народилися в шлюбі й поза ним.

2. Здоров’я й обов’язки людини перед суспільством. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв’язок положень Декларації з визначенням здоров’я ВООЗ.

3. Основні відмінності політики ВООЗ на початку ХХІ ст. Зв’язок бідності, безробіття й здоров’я. Суспільна охорона здоров’я та її місце в новій політиці ВООЗ.

4. Формування європейської політики ВООЗ «Здоров’я для всіх»: справедливість у питаннях охорони здоров’я; якість життя та здоров’я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров’я у старості; здоров’я дітей і молоді; здоров’я жінок.

5. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров’я для всіх (наука, інформація, людські ресурси, партнерство, етика тощо). Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 3. Медико-соціальні проблеми здоров’я й біоетика

Практична робота № 3. Медико-соціальні проблеми здоров’я й біоетика. Поняття про трансплантацію, імплантації, етичний бік трансплантології.

1. Поняття про соціальну гігієну. Н. А. Семашко, його погляди на здоров’я та внесок у розвиток соціальної гігієни і радянської охорони здоров’я.

2. Психіатр П. Б. Ганнушкін, його погляди на соціальну роль психіатрії.

3. Перші інститути соціальної медицини в Західній Європі та США, причини, що зумовили їх створення і призначення. Поняття епідеміології, її значення для соціальної медицини.

4. Поняття прогнозу здоров’я. Фактори ризику здоров’я.

5. Нещасні випадки, травми й здоров’я. Виробничий і автодорожний травматизм. Соціальні наслідки травм. Частота дорожнього травматизму в Західній і Східній Європі.

6. Засоби зниження травматизму на дорогах. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП.

7. Медико-соціальні проблеми здоров’я й біоетика.

8. Поняття про трансплантацію, імплантації, етичний бік трансплантології. Трансплантологія і ставлення до життя. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття “преклоніння перед життям”. Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 6, 7, 12, 13

Тема 4. Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині.

Практична робота № 4. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.

1. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Стан лікарсько-трудової експертизи, соціальні наслідки браку інформації про стан здоров'я й інвалідності. Інваліди та суспільство.
2. Соціопатії. Адаптація до соціальних факторів середовища.
3. Хвороба як обмежена воля життя й християнство. Соціально-психологічні проблеми катувань, страти. Походження й медико-соціальний зміст виразу "хвороба як обмежена воля життя".
4. Приклади й механізми впливу складних соціальних умов на розвиток і становлення особистості, мотивації до збереження здоров'я, до здорового способу життя.
5. Взаємозв'язок біологічних, фізичних і соціальних факторів, їх вплив на людину.
6. Соціальні детермінанти здоров'я. Розвиток індустріалізації та здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я.
7. Стан лікарсько-трудової експертизи, соціальні наслідки браку інформації про стан здоров'я й інвалідності. Інваліди та суспільство.
8. Демонстрація реально існуючого пріоритету лікувальної медицини над соціальною.
9. Загальні відомості. Синдром набутого імунodefіциту. Період «вікна».
10. Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів. ГРЗ, спричинені звичайною умовно-патогенною коковою мікрофлорою (стрептококами, золотистим стафілококом, гемолітичною паличкою). ГРЗ, спричинені «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Ознаки, характерні для ГРЗ, спричинених «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями).
11. Противірусні засоби опосередкованої дії — стимулятори інтерфероноутворення та імунomodulatory. Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія», або SARS. Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.
12. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я.
13. Досвід Японії та інших країн. Дзвін Нагасакі.
14. Поняття СНІДу. Імунodefіцит. Частота, медико-соціальні наслідки, причини поширення. Профілактика. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.
15. Завдання медичних і соціальних служб.
16. Виникнення, поширення, лікування та профілактика SARS як приклад вдалого подання ситуації.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 5. Психічні показники людини. Найсуттєвіші риси людини

Практична робота № 5. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини.

Психічні показники людини. Найсуттєвіші риси людини. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. Психосоматичне здоров'я населення.

1. Спільні та особливі риси соціальної поведінки тварин та людини.
2. Психофізіологічні механізми адаптації організму до змін навколишнього середовища. Особливості стресогенних факторів для сучасної людини. Психологічні травми, психози, психоневрози.
3. Психопатії - розлади особистості і поведінки в дорослих (F-60 - F-69).
4. Самогубство. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубства.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 6. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. Проблема залежностей в сучасному суспільстві. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України

Соціальні й економічні фактори, що визначають наростання гіподинамії та психологічного стресу в соціальному середовищі. Кількісне виявлення змін. Принципи підвищення індивідуальної стійкості до соціальних факторів середовища — гіподинамії, психологічного стресу та ін.

Соціальні наслідки тютюнової, алкогольної та наркотичної залежностей. Статистичні дані, що відбивають медико-соціальні наслідки зазначених залежностей в Україні та Європі. Соціально-психологічні принципи підвищення мотивації до зменшення вживання тютюну, алкоголю, наркотиків.

Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів. Упровадження принципів збереження здоров'я в законах України про охорону здоров'я, соціальний захист інвалідів, запобігання інвалідності та реабілітацію. Загальнонаціональні та галузеві програми, спрямовані на збереження здоров'я народу України.

Основні поняття теми: аутогенне тренування мотивація, гіпноз, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, фітотерапія, хвороба, здоров'я, гіподинамія, психологічний стрес, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, лудоманія, ігроманія, гра, залежність, подолання, наркоманія, алкоголізм, шизофренія, депресія чи алкоголізм, азарт, психотерапевт.

Практична робота №6. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.

Тема 7. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини

Що таке спосіб життя? Здоровий спосіб життя. Середня очікувана тривалість життя населення в місті та селі. Формування особистого стилю життя. Формування ЗСЖ через ЗМІ. Підвищення мотивації до ЗСЖ. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді. Завдання стосовно дітей: життєві навички, здоровий вибір, проблеми вагітності, залежності. Роль “почуття гармонії й приналежності” у формуванні здорового способу життя. Шляхи підвищення потенційних можливостей дітей щодо здоров'я: розумових, фізичних, емоційних, соціальних. Показники здоров'я людей.

Родина як соціальна структура. Основи репродуктивного здоров'я жінки. Захворювання, що передаються статевим шляхом (ЗПСШ), в т.ч. ВІЛ / СНІД, незапланована вагітність, аборти як основні проблемами репродуктивної сфери.

Запальні захворювання нижнього відділу статевих органів: піхви (кольпіт/вагініт); зовнішніх статевих органів (вульвіт); великої залози пристінку піхви (бартолініт); шийки матки (цервіцит); внутрішньої оболонки шийного каналу (ендоцервіцит).

Запальні захворювання органів малого тазу: внутрішньої оболонки матки (ендометрит); маткових труб (сальпінгіт); яєчників і маткових труб (сальпінгоофорит, аднексит); стінок матки (міометрит); тазової очеревини (пельвіоперитоніт).

Основні ознаки нормальної (фізіологічної) вагітності. Особливості харчування під час вагітності. Методи контрацепції. Методи розпізнавання фертильності (природні методи). Методи

розпізнавання фертильності (природні методи). Бар'єрна контрацепція. Гормональна контрацепція. Внутрішньоматкові контрацептиви. Добровільна хірургічна стерилізація.

Традиції родини й передача дітям досвіду здорового способу життя (без куріння й алкоголю). Взаємозв'язок поколінь. Пам'ять предків і здоров'я. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді.

Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків. Поняття про родовід як ступінь формування уявлень про перспективи розвитку особистості й соціальної захищеності. Родина у формуванні людської гідності, сенсу життя та мотивації до здорового способу життя — умови самореалізації особистості. Зміцнення родини — зменшення сирітства і самотності.

Основні поняття теми: сім'я, родина, шлюб, повна і неповна сім'я, громадянський, цивільний шлюб, родовід, відхід з життя, спадкові хвороби, полігінія, поліандрія, моногамія.

Практична робота №7. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я людини. Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків.

7.Самостійна робота

МОДУЛЬ І. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Загальна характеристика нервової системи. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття.

Психофізіологія сенсорних процесів.

1. Психофізіологія – історія розвитку
2. Психофізіологічна проблема
3. Перспективи розвитку психофізіології
4. Методи дослідження електричної активності шкіри
5. Методика досліджень нейродинамічних властивостей людини
6. Використання самооцінки в психофізіологічних дослідженнях
7. Перспективи розвитку методів психофізіологічних досліджень
8. Зір у людини і тварин
9. Звичайний і музикальний слух
10. Тренування вестибулярної системи
11. Рецептори шкіри
12. Фізіологічне і психологічне значення смаку і запаху їжі для людини

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5, 8

Додаткова література: 2, 5, 12, 15, 16, 17, 22, 26, 29, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 55, 59

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.

Психофізіологія сприйняття. Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті.

Психофізіологія навчання

1. Психофізіологічні механізми пам'яті
2. Види пам'яті за характером матеріалу, часом його зберігання та механізмом запам'ятовування
3. Феномени пластичності
4. Види навчання
5. Психофізіологічні концепції уваги
6. Моделі уваги
7. Значення емоцій в життєдіяльності людини

8. Сучасні теорії емоцій
 9. Соціальна та трудова діяльність у розвитку свідомості людини
 10. Історія розвитку наукових поглядів на свідомість
 11. Мова і свідомість
 12. Функціональна асиметрія мозку і розуміння мозкових механізмів свідомості
 13. Які частини півкулі пов'язані з абстрактним мисленням?
- Основна література: 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Додаткова література: 3, 10, 11, 12, 18, 19, 20, 24, 25, 28, 30, 36, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 56

Змістовий модуль III.
Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості

1. Значення емоцій в життєдіяльності людини
 2. Сучасні теорії емоцій
 3. Соціальна та трудова діяльність у розвитку свідомості людини
 4. Історія розвитку наукових поглядів на свідомість
 5. Мова і свідомість
 6. Функціональна асиметрія мозку і розуміння мозкових механізмів свідомості
 7. Які частини півкулі пов'язані з абстрактним мисленням?
- Основна література: 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Додаткова література: 3, 10, 11, 12, 18, 19, 20, 24, 25, 28, 30, 36, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 56

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль
Змістовий модуль I. <i>Предмет і принципи психофізіологічних досліджень. Сучасні методи дослідження в психофізіології. Психофізіологія відчуття і сприйняття (16 год.)</i>	
Тема 1. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень Сучасні методи дослідження в психофізіології	практ. зан., тестув.
Тема 2. Умовні та безумовні рефлекси, інстинкти.	Практ. зан., тестув., модульн. контроль.
Тема 3. Психофізіологія відчуття і сприйняття	практ. зан., тестув.
Змістовий модуль II. <i>Психофізіологія сенсорних процесів. Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті і навчання (12 год.)</i>	
Тема 4. Психофізіологія сенсорних процесів	практ. зан., тестув.
Тема 5. Психофізіологія уваги	практ. зан., тестув.
Тема 6. Психофізіологія пам'яті і навчання	практ. зан., тестув., модульн. контроль.
Змістовий модуль III. <i>Психофізіологія емоцій. Мислення і мова. Психофізіологія свідомості (14 год.)</i>	
Тема 7. Психофізіологія емоцій	практ. зан., тестув.
Тема 8. Мислення і мова	практ. зан., тестув.
Тема 9. Психофізіологія свідомості	практ. зан., тестув., модульн. контроль.
Всього: 42 год.	

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ВСТУП. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДЕФЕКТОЛОГІЇ. ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ АНАЛІЗАТОРІВ, МОВЛЕННЯ ТА ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Тема. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини.

1. Скласти дефектологічний словник (протягом всього терміну вивчення дисципліни вести словник, записуючи основні терміни понятійно-категоріального апарату дефектології із понятійно-термінологічних словників та текстів лекцій).

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 24, 26, 28

Тема. Етіологія порушень психофізичного розвитку.

1. Підготувати доповідь на тему: «Причини виникнення порушень психофізичного розвитку» (нозологія за вибором студента).

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 24, 26, 28

Тема: Діти з порушеннями зору та слуху.

1. Підготувати реферат на тему: «Компенсаторні можливості дітей з сенсорними порушеннями».

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 17, 24, 26, 28

Тема. Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату.

1. Заповнити таблицю (два мовленнєвих порушення на вибір студента):

Порівняльна характеристика симптоматики мовленнєвих порушень

Мовленнєве порушення	Мовленнєва симптоматика	Немовленнєва симптоматика

2. Заповнити таблицю:

Основні форми ДЦП

	локалізація	прояви рухових порушень
Спастична диплегія		
Подвійна геміплегія		
Геміпаретична форма		
Гіперкінетична форма		
Атонічно-астатична форма		

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 21, 23, 24, 25, 26, 28

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО, ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА НЕРВОВОГО РОЗВИТКУ. ДІТИ З АУТИЗМОМ ТА СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.

Тема. Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки.

Заповнити таблицю:

Порівняльна характеристика основних порушень в розвитку

	Психічний розвиток	Мовленнєвий розвиток	Сенсорний розвиток	Сенсомоторний розвиток	Емоційно-вольова сфера
затримка психічного розвитку					

реактивні стани					
конфліктні переживання					
психопатичні форми поведінки					

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 13, 15, 22, 24, 26

Тема. Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи. – 4 год.

1. Заповнити таблицю:

Напрямки корекційної роботи при розумовій відсталості та захворюваннях нервової системи:

	Напрямки корекційної роботи
розумова відсталість	
захворювання нервової системи	

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 18, 20, 24, 26, 28

Тема. Діти з аутизмом та складними порушеннями.

1. Підготувати міні-дослідження у вигляді презентації PowerPoint на одну із запропонованих тем (тема роботи на вибір студента):

- Клінічні прояви аутизму
- Клінічні прояви раннього дитячого аутизму
- Клінічні прояви складних порушень
- Клінічні прояви сліпоглухонімоти
- Клінічні прояви розумової відсталості у поєднанні із сенсорними порушеннями

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 11, 19, 24, 26, 28

Тема. Система освітніх послуг для дітей з порушеннями психофізичного розвитку – 3 год.

Написати реферат за поданим планом:

1. Завдання провідних освітніх закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
2. Завдання соціально-реабілітаційних закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 24, 26, 28

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль
Змістовий модуль І. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Діти з порушеннями аналізаторів, мовлення та опорно-рухового апарату (14 год.)	
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дефектології. Поняття «норма» і «відхилення» в розвитку дитини. – 3 год.	Практичне заняття, тестування
Тема 2. Етіологія порушень психофізичного розвитку. – 4 год.	Практичне заняття, тестування
Тема 3. Діти з порушеннями зору та слуху. – 3 год.	Практичне заняття, тестування
Тема 4. Діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату – 4 год.	Практичне заняття, тестування модульний контроль,
Змістовий модуль ІІ. Діти з порушеннями інтелектуального, психологічного та нервового розвитку. Діти з аутизмом та складними порушеннями (14 год.)	
Тема 5. Діти з затримкою психічного розвитку. Реактивний стан і конфліктні переживання у дітей. Діти з психопатичними формами поведінки. – 4 год.	Практичне заняття, тестування

Тема 6. Діти із розумовою відсталістю. Діти із захворюваннями нервової системи. – 4 год.	Практичне заняття, тестування
Тема 7. Діти з аутизмом та складними порушеннями. – 3 год.	Практичне заняття, тестування
Тема 8. Система освітніх послуг для дітей з порушеннями психофізичного розвитку – 3 год.	Практичне заняття, модульний контроль,
<i>Разом за навчальним планом: 28 год.</i>	

МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я **МОЛОДІ**

Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи

Формування європейської політики ВООЗ “Здоров’я для всіх”: справедливість у питаннях охорони здоров’я; якість життя та здоров’я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров’я у старості; здоров’я дітей і молоді; здоров’я жінок.

1. Наукові теорії щодо впливу культури на свідомість особистості і нації. Основні аспекти соціальної роботи у сфері культури: соціально-педагогічний, психологічний, соціальний.
2. Вплив художньої рецепції і художньої творчості на сутність соціальної роботи і соціально-культурної анімації.
3. Будова та регуляційні системи організму: нервово – гуморальний механізм регуляції.
4. Розуміння здоров’я та хвороби в стародавні часи. Етика й здоров’я в давнину. Історія виникнення та зміст медичної емблеми і білого халата.
5. Бригадні форми медико-соціальної роботи у Великобританії, США, Німеччині. Завдання соціальних працівників, які працюють в охороні здоров’я.
6. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров’я для всіх. Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.
7. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття “преклоніння перед життям”. Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.
8. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП.
9. Технології збереження здоров’я в документах ООН; принципи збереження здоров’я в документах Каїрської конференції з народонаселення й розвитку (1994 р.), Всесвітньої програми дій стосовно інвалідів, Стандартних правил ООН стосовно інвалідів. Обмежені можливості інвалідів.
10. Громадське здоров’я як показник національної безпеки і конкурентоспроможності держави. Сутність громадського здоров’я. Базова ознака громадського здоров’я – благополуччя. Оцінка стану громадського здоров’я. Ідентифікатори громадського здоров’я.
11. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров’я.
12. Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів. ГРЗ, спричинені звичайною умовно-патогенною коковою мікрофлорою (стрептококами, золотистим стафілококом, гемолітичною паличкою). ГРЗ, спричинені «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Ознаки, характерні для ГРЗ, спричинених «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія». Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.
13. Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія», або SARS. Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.
14. П’ятикомпонентна акупунктура, японська акупунктура, аурікулоакупунктура.
15. Самогубство. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубств.
16. Соціальні й економічні фактори, що визначають наростання гіподинамії та психологічного стресу в соціальному середовищі. Кількісне виявлення змін.
17. Припустимий і реальний рівні вживання алкоголю в Україні та Європі. Європейська

хартія з алкоголю: десять стратегій діяльності щодо алкоголю. Вимоги до складання програми “Молодь за тверезі перспективи”.

18. Професійні захворювання та їх класифікація. Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях.

19. Список професій № 1 і № 2. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. Сім'я в соціальній структурі суспільства.

20. Проблеми особистого й суспільного здоров'я в роботі керівників і менеджерів, мобілізація засобів на профілактичні програми. Спосіб життя керівника — приклад для підлеглого.

21. Етика й здоров'я. Засоби керівників щодо питань особистого і суспільного здоров'я. Відповідальність за здоров'я колективу. Засоби керівника щодо підвищення мотивації колективу. Програми здоров'я в колективі.

22. Джерела фінансування оздоровчих програм. Місце фахівця із соціальної роботи в плануванні та реалізації програм захисту здоров'я трудового колективу.

23. Медико-соціальні проблеми формування, підтримки і покращення здоров'я населення України. Аспекти національного і регіонального управління.

24. Системний підхід до проблем формування, збереження і генерування здоров'я. Методологія і методичні засоби в управлінні охороною здоров'я. Біосоціальні засади охороною здоров'я населення України. Системний підхід до управління і реформ у галузі охороною здоров'я. Наукові основи реформування управління охороною здоров'я. Основні національні і регіональні програми, спрямовані на боротьбу із туберкульозом, цукровим діабетом, артеріальною гіпертензією, ВІЛ/СНІДом, онкологічними захворюваннями, на вдосконалення служби охорони материнства і дитинства, медицини катастроф, трансплантації, донорства, сільської охорони здоров'я, впровадження сімейної медицини тощо.

25. Регіональні аспекти нового напрямку в охороні здоров'я. Регіональні особливості охорони громадського здоров'я.

Основна література: 1, 5, 8, 9, 11, 14-18, 22-29

Додаткова література: 3, 4, 15, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 43

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль
Змістовий модуль I. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини (12 год.).	
Тема 1. Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я (4 год.)	Практичне заняття, тестування
Тема 2. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у ХХІ ст. — політика ВООЗ (4 год.)	Практичне заняття, тестування
Тема 3. Соціальна медицина й соціальна гігієна в ХХ ст. Соціальна медицина й соціальна гігієна в ХХ ст. (2год.)	Практичне заняття, тестування
Тема 4. Соціальна медицина та проблема соціального захисту людини з вадами здоров'я. Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями (2год.)	Практичне заняття, тестування, модульний контроль
Змістовий модуль II. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді (16 год.).	
Тема 5. Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині (4 год.)	Практичне заняття, тестування
Тема 6. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес (6 год.)	Практичне заняття, тестування
Тема 7. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі (6 год.)	Практичне заняття, тестування, модульний контроль
Разом за навчальним планом: 28 год.	

8. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• Семінарські.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

9. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 9.1, табл. 9.2.

Таблиця 9.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

Модуль I. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

Вид діяльності	Бал	Σ балів
1. Відвідування лекцій	1	11 x 1 = 11
2. Відвідування практичних занять	1	10 x 1 = 10
3. Виконання практичних занять	10	10 x 10 = 100
4. Тестовий контроль	10	3 x 10 = 30
5. Виконання мод. контр. роботи	25	3 x 25 = 75
РАЗОМ БАЛІВ		226

Розрахунок коефіцієнту: $226 : 60 = 3,7$

Модуль II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Вид діяльності	Бал	Σ балів
1. Відвідування лекцій	1	8 x 1 = 8
2. Відвідування <u>практичних</u> занять	1	6x 1 = 6
3. Виконання практичних занять	10	6x 10 = 60
4. Тестовий контроль	10	5 x 8 = 40
5. Виконання мод. контр. роботи	25	2 x 25 = 50
6. Виконання сам. роботи	45	1 x 45= 45
РАЗОМ БАЛІВ		174

Розрахунок коефіцієнту: $174 : 60 = 2,9$

Модуль III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Вид діяльності	Бал	Σ балів
1. Відвідування лекцій	1	7 x 1 = 7
2. Відвідування <u>семінарських</u> занять	1	7x 1 = 7
3. Виконання семінарських занять	10	7x 10 =70
4. Тестовий контроль	10	2x 10 = 20
5. Виконання мод. контр. роботи	25	2 x 25 = 50
РАЗОМ БАЛІВ		154

Розрахунок коефіцієнту: $154 : 60 = 2,56$

Розрахунок загального коефіцієнту по курсу: 9,16

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 9.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 9.3.

Таблиця 9.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на індивідуальних заняттях (див. п. «Захист творчих проєктів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль I. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

Практичні заняття									Вид контролю
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			
T1-2	T3-4	T5-6	T7-8	T9	T10	T11	T12	T13	іспит
ПР –40 балів			ПР –30 балів			ПР –30 балів			
МКР 1 – 25 балів			МКР 2 – 25 балів			МКР 3 – 25 балів			
Відвідування – 21 балів (лекційних, практичних)									
Тестовий контроль: 30									

Розрахунок коефіцієнту: $226 : 60 = 3,7$

Модуль II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Практичні заняття							Вид контролю
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			іспит
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	
ПР–10 балів		ПР–10 балів		ПР–10 балів	ПР–10 балів	ПР–20 балів	
МКР 1 – 25 балів				МКР 2 – 25 балів			
Відвідування – 14 балів (лекційних, практичних)							
Тестовий контроль: 40							

Розрахунок коефіцієнту: $174 : 60 = 2,9$

Модуль III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Практичні заняття							Вид контролю
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	іспит
C1-10 балів		C2-C3-20 балів	C4-10 балів	C5-10 балів	C6-10 балів	C7-10 балів	
МКР 1 – 25 балів				МКР 2 – 25 балів			
Відвідування – 14 балів (лекційних, практичних)							
Тестовий контроль: 20							

Розрахунок коефіцієнту: $154 : 60 = 2,56$

Розрахунок загального коефіцієнту по курсу: 9,16

10. Методичне забезпечення

1. опорні конспекти лекцій;
2. навчальні посібники;
3. робоча навчальна програма;
4. збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
5. засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
6. завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я».

11. Питання до іспиту

Модуль І. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

1. Предмет і принципи психофізіологічних досліджень.
2. Методи в психофізіологічних дослідженнях.
3. Нейронні механізми сприйняття.
4. Сприйняття кольору з позиції векторної моделі обробки інформації.
5. Проблема уваги у психофізіології.
6. Характеристики і види уваги.
7. Автоматичні і контрольовані процеси обробки інформації.
8. Мимовільна увага.
9. Потенціали які пов'язані з подіями як кореляти мимовільної уваги.
10. Довільна увага.
11. Модуюча система мозку.
12. Стовбуро-таламо-кортикальна система.
13. Базальнахолінергічна система.
14. Каудо-таламо-кортикальна система.
15. Гамма-коливання і увага.
16. Філогенетичні рівні біологічної пам'яті.
17. Часова організація пам'яті.
18. Концепція активної пам'яті.
19. Декларативна і процедурна пам'ять.
20. Робоча пам'ять.
21. Мозочок і процедурна пам'ять.
22. Мигдалеподібне тіло і емоційна пам'ять.
23. Функції гіпокампа у процесах пам'яті.
24. Види навчання.
25. Нейронні феномени пластичності.
26. Роль іонних процесів і внутрішньоклітинних речовин і пластичності нейронів.
27. Функції гіпокампа в процесах пам'яті.
28. Молекулярні механізми пластичності.
29. Визначення і класифікація емоцій.
30. Функції емоцій.
31. Когнітивні процеси в генезі емоцій.
32. Біологічні і соціально значущі стимули як джерело емоцій.
33. Експресія обличчя як засіб невербального спілкування.
34. Методи виміру експресії обличчя.
35. Кореляція активності м'язів обличчя і емоцій.
36. Кодування і декодування експресії обличчя.
37. Функціональна асиметрія мозку і емоцій.
38. Нейроанатомія емоцій.
39. Багатомірна і дискретна моделі емоцій.
40. Структура рухового акту.
41. Два принципи побудови рухів.
42. Механізм ініціації рухового акту.
43. Векторна модель управління руховими і вегетативними реакціями.
44. Друга сигнальна система.
45. Взаємозв'язок першої і другої сигнальних систем.
46. Розвиток та функції мови.
47. Півкулева асиметрія і мова.
48. Структура процесу мислення.

49. Вербальний і невербальний інтелект.
50. Функціональна асиметрія мозку і особливості мисленнєвої діяльності.
51. Статеві відмінності і інтелектуальні функції.
52. Механізми творчої діяльності.
53. Теорії свідомості.
54. Свідомість і модулююча система мозку.
55. Свідомість і гамма-коливання.
56. Свідомість і пам'ять.
57. Свідомість і міжпівкулева асиметрія мозку.
58. Педагогічна психофізіологія.
59. Соціальна психофізіологія.
60. Екологічна психофізіологія.

Модуль II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Теоретичний блок:

1. Предмет і завдання дефектології.
2. Завдання дефектології.
3. Зв'язок дефектології з іншими науками.
4. Розкрийте зміст понять: реабілітація, компенсація, корекція.
5. Закономірності психічного розвитку дитини.
6. Сутність понять порушення, порушений розвиток, дитина з порушеннями психофізичного розвитку.
7. Види дитячих порушень психофізичного розвитку.
8. Природжені порушення психофізичного розвитку.
9. Набуті порушення психофізичного розвитку.
10. Поняття про синдром і симптом.
11. Поняття про тератогени та їх дію.
12. Чинники виникнення порушень розвитку організму.
13. Фактори ризику, що ускладнюють перебіг вагітності і народження здорової дитини.
14. Роль спадковості та навколишнього середовища у генезі хвороб.
15. Спадкові захворювання.
16. Сімейні хвороби.
17. Хромосомні, моногенні, полігенні хвороби.
18. Складність структури і особливості процесу порушеного розвитку.
19. Компенсація і корекція порушеного розвитку.
20. Діти з порушенням слуху.
21. Причини природжених і набутих порушень слуху.
22. Діти з порушенням зору.
23. Діти з природженими і набутими вадами зору.
24. Прогресуючі й стаціонарні порушення зору.
25. Діти з порушеннями мовлення.
26. Характер порушень мовлення.
27. Основні види порушень мовлення у дітей.
28. Загальні системні порушення мовлення.
29. Сліпоглухі діти.
30. Діти з поєднанням сенсорного і інтелектуального дефекту.
31. Діти з порушенням опорно-рухового розвитку.
32. Ознаки ДЦП.
33. Причини розвитку ДЦП.
34. Форми ДЦП.

35. Атрофія і її наслідки.
36. Корекційна робота дітей із ДЦП.
37. Діти з затримкою психічного розвитку.
38. Психічний і психофізіологічний інфантилізм.
39. Церебральна і соматогенна астенія.
40. Корекційна робота із дітьми з психічним і психофізичним інфантилізмом.
41. Форми затримки психічного розвитку.
42. Основні прояви затримки психічного розвитку дітей.
43. Реактивні стани і конфліктні переживання у дітей.
44. Діти з психопатичними формами поведінки.
45. Загальна характеристика розумово відсталих дітей.
46. Загальна характеристика олігофренії.
47. Загальна характеристика деменції.
48. Охарактеризуйте чотири форми олігофренії для здійснення диференційованого та індивідуального корекційного підходу.
49. Охарактеризуйте форми олігофренії за глибиною дефекту.
50. Охарактеризуйте прояви розумової відсталості яка виникає внаслідок енцефаліту.
51. Охарактеризуйте прояви розумової відсталості яка виникає внаслідок епілепсії.
52. Охарактеризуйте прояви розумової відсталості яка виникає внаслідок шизофренії.
53. Охарактеризуйте прояви розумової відсталості яка виникає внаслідок сифілісу головного мозку.
54. Корекційно-виховна робота з розумово відсталими дітьми.
55. Охарактеризуйте дітей із захворюваннями нервової системи.
56. Енцефаліт, його форми і наслідки.
57. Лейкоенцефаліти у дітей і їх наслідки.
58. Поліенцефаліт, його форми і наслідки.
59. Епілепсія та її наслідки.
60. Діти із аутизмом.
61. Етіологія аутизму.
62. Клінічні прояви аутизму.
63. Охарактеризуйте напрямки корекційної роботи з дітьми із аутизмом.
64. Мережа освітніх закладів для дітей з психофізичними порушеннями.

Практичний блок:

Визначити тип порушення в розвитку дитини за описом. Обґрунтувати свою відповідь.

1. Відхилення, які супроводжуються відповідними хворобливими станами, підвищеною стомлюваністю, нездатністю до тривалого розумового чи фізичного напруження та призводять до порушення пізнавальної діяльності; надмірна втомлюваність нервової системи; зниження продуктивності діяльності; надмірна збудливість, роздратованість, імпульсивність, метушливість; загальмованість та уповільнений темп діяльності (астенічні стани)

2. Форма ДЦП, яка характеризується ураженням мозочка. При цій формі церебрального паралічу на 2-3 році життя виявляються симптоми даних уражень: тремор; мимовільні ритмічні коливання кінцівок, голови, пальців рук; розлади координації рухів. У руховій сфері спостерігаються: зниження м'язевого тону, порушення рівноваги тіла в стані спокою та ході, порушення відчуття рівноваги та координації рухів, тремор, гіперметрія (надмірність рухів); затримка темпів психомоторного розвитку. Хода дитини здійснюється широко розставленими ногами та має стійкий і невпевнений характер. Спостерігаються нездатність до утримання рівноваги тіла, порушена синхронність, точність та ритм рухових дій (атонічно-астетична форма).

3. Хворобливий стан психіки людини, що характеризується послабленням зв'язків із реальністю; виявляється в зосередженості на власних переживаннях, обмеженні спілкування з іншими людьми. Цей стан характеризується глибокою недостатністю емоційних контактів,

тривожним прагненням зберегти постійність, незмінність оточення, надзвичайною зосередженістю на окремих об'єктах, маніпулюванням ними, мутизмом (аутизм).

4. Хворобливий стан психіки людини, що характеризується послабленням зв'язків із реальністю; виявляється в зосередженості на власних переживаннях, обмеженні спілкування з іншими людьми. Основна симптоматика характеризується наявністю проблем зі спілкуванням (висловлюванням і розумінням мови); труднощами в розумінні зв'язків між людьми, речами та подіями; наявністю незвичайних ігор з іграшками та іншими об'єктами; болісним сприйняття змін у знайомому оточенні, а також у звичних послідовностях дій; повторень однакових рухів або дій (аутизм).

5. Форма ДЦП, яка характеризується ураженням верхніх та нижніх кінцівок (руки і ноги) з одного боку тіла. Рука зазвичай страждає більше, ніж нога. В тяжких ступенях порушення одностороннє обмеження спонтанних рухів помітні в перші місяці життя дитини; при легких ступенях симптоматика проявляється наприкінці першого року життя, коли дитина починає активно здійснювати маніпуляції руками. У новонародженої дитини уражена рука притиснута до тулуба, кисті руки стиснуті в кулак. Оволодіння віковими руховими навичками відбувається із запізненням на 1-2 роки (повзання, сидіння, стояння, ходіння) (геміпаретична форма).

6. Форма ДЦП, яка характеризується наявністю порушень в м'язах обличчя, шиї і нижніх кінцівок у вигляді мимовільних насильницьких рухів – гіперкінезів. Перші прояви гіперкінезів спостерігаються у віці 4-6 місяців в м'язах язика і лише в 10-18 місяців з'являються в інших частинах тіла, досягаючи піку своїх проявів у 2-3 роки. У новонароджених спостерігається зниження м'язевого тону. Гіперкінези виникають мимоволі та посилюються під час руху, хвилюванні, втомі чи цілеспрямованому виконання будь-якого рухового акту. У стані емоційного та рухового спокою мимовільні насильницькі рухи зменшуються (гіперкінетична форма).

7. Відзначається двостороннє порушення слуху вродженого або набутого характеру в ранньому дитинстві до того, як сформувався мовлення. Дитина не здатна до сприйняття мовлення інших людей. Темп психічного розвитку погіршений та спостерігаються порушення функцій вестибулярного апарату. Порушення мовлення, а пізніше повне його зникнення негативно відбувається на зоровому сприйнятті, на розвитку не тільки мовленнєво-логічного, але й образного мислення та інших пізнавальних процесів (глухота).

8. Менш виражений ступінь розумової відсталості, проте інтелектуальний дефект не дає змоги цим дітям навчатись у школі, тому що в них порушена пам'ять, повільність темпів сприйняття і осмислення інформації. Спостерігаються труднощі у навчанні, що зумовлені фізіологічною недорозвиненістю аналітико-синтетичної функції ЦНС, порушенням фонематичного слуху, операцій рахунку та арифметичних дій. Розлади моторики та дефекти пізнавальної діяльності перешкоджають формуванню й опануванню у даній категорії дітей трудових умінь і навичок (дебільність).

9. Порушення мовлення, що проявляється у розладах звуковимови. При цьому слух, інтелект та інервація мовленнєвого апарату є збереженими. Порушення при даному недоліку пов'язані з аномаліями будови артикуляційного апарату, особливостями мовленнєвого виховання та вікових особливостей дитини та проявляються в дефектах відтворення звуків рідної мови (заміні одних звуків іншими, спотвореній вимові, змішуванні та пропусках звуків) (дислалія).

10. Основний симптом при даному мовленнєвому порушенні це стійка нездатність оволодівати злиттям звуків у склади і автоматизованим читанням цілими словами, що часто супроводжується недостатнім розумінням прочитаного. Недолік проявляється в уповільненні процесу опанування навички читання, а також темпу та швидкості прочитування. Найтипівішими проявами є стійкі та специфічні помилки під час читання; заміни та змішування звуків під час читання; побуквенне читання; спотворення звукоскладової структури слова; порушення розуміння прочитаного, що виявляються на рівні слова, речення, тексту; аграматизми під час читання (дислексія).

11. Процес запалення головного мозку, який виникає в результаті проникнення бактерій, вірусів, найпростіших у центральну нервову систему. Основними проявами являються

порушення координації, навичок самообслуговування (самостійно їсти, одягатися, ходити і сидіти). Спостерігаються парези і судоми, порушення чутливості, гіперкінези, вегетативні розлади, порушення мовлення, слуху та зору. Проявляється нестійкість настрою, неадекватність поведінки, агресії та зниження інтелекту (енцефаліти).

12. Дане порушення характеризується незрілістю емоційно-вольової сфери та недорозвиненням пізнавальної діяльності. Відзначається відставання в психічному розвитку у всіх сферах психічної діяльності до початку шкільного віку (6-7 років), що проявляється в уповільненості сприйняття та переробці сенсорної інформації, недостатньо сформованими розумовими операціями та діями, низькою пізнавальною активністю та слабкістю пізнавальних інтересів, обмеженістю, частковістю знань та уявлень про навколишній світ. Характерні недоліки моторики, труднощі в координації рухів, прояви гіперактивності (затримка психічного розвитку).

13. Найважчий ступінь розумової відсталості при якому спостерігається порушення балансу між основними нервовими процесами за типом активного переважання гальмування над збудженням. Основними проявами являються недорозвинення здатності до узагальнення та абстрагування, загальмованість, кволість, уповільненість, які виявляються у будь-якій діяльності, поведінці, моториці. Серед численних ознак особливо виділяються порушення статичних і моторних функцій: неадекватна реакція на оточуючу, пізні формування навичок стояння, ходіння, відносно пізня поява лепету і перших слів, слабкий інтерес до навколишніх об'єктів та до гри (ідіотія).

14. Помірний ступінь розумової відсталості для якого характерним є поєднання недостатності складних форм пізнавальної діяльності з грубим порушенням поведінки. Основними проявами являються нездатність до організації своєї діяльності. Діти не можуть спокійно сидіти, крутяться, схоплюються з місця. Їм властива неорганізованість та імпульсивність, яка проявляється у будь-якій діяльності. Вони швидко реагують на всі подразники. Поведінка залежить від умов, у яких вони перебувають (імбецильність).

15. Запалення мозкових оболонок головного і спинного мозку, яке виникає в результаті проникнення бактерій, вірусів, найпростіших у нервову систему. Характерним для даного стану є наявність головного болю, який може супроводжуватися раптовою блювотою. Хворому неприємні дотикові подразнення, зорові та слухові дії. Характерна поза хворого: голова закинута назад, тулуб витягнутий, живіт втягнутий, руки зігнуті, притиснуті до грудей, ноги підтягнуті до живота (менінгіт).

16. Втрата слух відбулася на пізніших стадіях розвитку, коли мовлення у дитини уже сформувалось і збереглося тією чи іншою мірою. У пізнавальній діяльності зберігається словниковий запас, що допомагає більш повноцінно усвідомлювати пізнавальну діяльність за допомогою словесно-логічного мислення. Збережені навички читання і писання (оглухлі).

17. Форма ДЦП, яка характеризується руховими порушеннями у кінцівках, проте руки страждають більше. Тонус м'язів асиметричний. Довільна моторика рук відсутня або різко обмежена. Дитина не здатна сидіти, стояти та ходити. Функції рук практично не розвиваються. Тяжке ураження рук, м'язів обличчя і м'язів верхньої частини тулуба призводить до затримки мовленнєвого та психічного розвитку. При такій формі паралічу часто спостерігається мікроцефалія з невеликими аномаліями розвитку (подвійна геміплегія)

18. Порушення, які характеризуються тим, що: а) з'явившись, самостійно не зникають; б) з часом закріплюються; не відповідають вікові того, хто говорить; в) потребують логопедичного втручання залежно від характеру враження (порушення мовлення).

19. Порушення характеризується тим, що дитина, яка перебуває на певному етапі розвитку, виявляє риси, характерні для малої дитини. Спостерігається неуспішність у навчанні та зниження здатності до навчально-виховного процесу; порушення вольових зусиль для досягнення поставленої мети; затримка розвитку пізнавальної діяльності та відставання у функціонуванні мисленнєвих процесів; відставання у зрості та вазі (психічний або психофізичний інфантилізм)

20. Патологію психічної діяльності, що характеризується дисгармонією в емоційно-вольовій сфері та в сфері почуттів і проявляється у невірноваженості поведінки, поганій

пристосованості до змін довкілля, невмінні підкорятися вимогам оточення. Основними проявами являються образливість, прихильність до якоїсь однієї людини, замкнутість, егоїстичність; слабка воля, невміння стримувати себе, імпульсивність реакцій, грубість, спалахи агресії; зниження працездатності, невміння зосередитись, тощо (психопатія).

21. Певні несприятливі ситуації, які важко переживає дитина, викликають у неї тимчасові нервово-психічні розлади, що не пов'язані з органічними або функціональними порушеннями ЦНС. У більшості випадків дані стани виникають у дітей, які перенесли захворювання, що послабили нервову систему або зі слабким типом нервової системи. Основними проявами являються наявність безпідставних страхів, тривожності, елементів примарного ставлення до дійсності, висловлювання, що не відповідають реальності та непіддатні корекції, тимчасових випадів тих або інших функцій (глухота, мутизм, заїкання) (реактивні стани).

22. Мовленнєве порушення проявляється в патологічній зміні тембру голосу та спотвореній звуковимові внаслідок порушення нормальної участі носової порожнини (носового резонатора) у голосотворенні. Одна із форм даного порушення виникає через щілину в м'якому та/або твердому піднебінні. Внаслідок цього повітряний струмінь при звукоутворенні проходить не тільки через рот, а й через носову порожнину. При цьому всі звуки мовлення стають назалізованими (носовими), мовлення малозрозумілим, монотонним. Окрім труднощів в оволодінні мовленням спостерігається порушення ковтального та жуваального процесів, мовленнєвого та фізіологічного дихання, тощо (ринолалія).

23. Порушення, що виникає в результаті патології зорового нерва в період народження внаслідок дії різних факторів як під час вагітності, так і під час пологів. Ця патологія може поєднуватися з аномаліями розвитку нервової системи та ока. При даному порушенні немає або послаблений захисний мигальний рефлекс на світло, немає фіксації зору на предметі (сліпі).

24. Категорія дітей, які народилися сліпими або втратили зір до становлення мовлення та не мають зорових уявлень. Процес формування рухів і сенсорного досвіду уповільнений, порушена орієнтація у просторі, різко звужене коло уявлень про навколишній світ. Збіднений чуттєвий досвід, труднощі у встановленні зв'язків між словом і образом предмета, труднощі у формуванні конкретного значення слів, які позначають малознайомі предмети, ознаки і дії (сліпонароджені)

25. Найпоширеніша форма ДЦП, яка характеризується руховими порушеннями верхніх і нижніх кінцівок, причому ноги страждають більше за руки. Ступінь залучення у патологічний процес рук може бути різним – від наявних парезів до легкої неспритності, яка проявляється під час розвитку у дитини моторики. Основною ознакою є підвищення м'язового тону (спастичність) в кінцівках, обмеження сили та обсягу рухів у поєднанні з тонічними рефlekсами. Тонус м'язів у ногах підвищений: дитина стоїть на напівзігнутих ногах, під час ходи спостерігається перехрещування ніг. Також спостерігається перехрещення ніг при опорі на пальці, що порушує поставу та ускладнює процеси стояння та ходи (спастична диплегія).

26. Порушення, яке виникає внаслідок перенесення гострого та хронічного отитів, патологічних змін у середньому вусі, тощо. Наявна часткова слухова недостатність призводить до зменшення обсягу сприймання мовленнєвої інформації, повного порушення мовленнєвого й загального розвитку. Мовленнєвий запас обмежений та спостерігаються типові недоліки у вимові слів (змішування дзвінких і глухих приголосних, шиплячих, свистячих, твердих і м'яких) (туговухість)

Модуль III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

1. Історичний досвід формування здорового способу життя в соціумі. Досвід часів Гіппократа, Авіценни й сучасності для здорового способу життя.
2. Проблеми здоров'я в християнській вірі (Старий і Новий Завіт, традиції).
3. Принципи побудови політики охорони здоров'я в галузі зміцнення та збереження здоров'я, викладені в документі ВООЗ “Завдання щодо досягнення здоров'я для всіх” (перегляд 1991 р.).

4. Особливості, основні завдання і концептуальні відмінності документа ВООЗ “Здоров’я-21. Здоров’я для всіх у 21 столітті”.
6. Поняття про інтегровану профілактику неінфекційних захворювань — хвороб цивілізації: історія формування, концепція, організація проектів профілактики неінфекційних захворювань.
7. Поняття про основні інтегральні фактори ризику найпоширеніших неінфекційних захворювань, здоровий спосіб життя як протидія факторам ризику захворювань
8. Етика й здоров’я — сутність, історичний зв’язок понять, сучасний стан значення етики і здоров’я у формуванні здорового способу життя.
9. Соціальна медицина і соціальна гігієна у вирішенні проблем здоров’я людини: зміст, предмет відмінності.
10. Поняття про професійні захворювання, їх соціальні наслідки й соціально-економічні заходи профілактики професійних захворювань.
10. Індивідуально-моральні якості соціального працівника, їх значення для здоров’я клієнтів, які обслуговуються.
11. Поняття про інвалідність, обмеження життєдіяльності людини внаслідок хвороби та концепції соціальних наслідків хвороби.
12. Основні принципи збереження здоров’я, що декларуються Всесвітньою програмою дій стосовно інвалідів. Історія виникнення і завдання Всесвітньої програми дій стосовно інвалідів.
13. Механізм впливу куріння на розвиток пов’язаних із цим захворювань людини.
14. Механізм впливу алкоголю на розвиток пов’язаних із цим захворювань людини.
15. Механізм впливу наркотичних речовин на розвиток пов’язаних із цим захворювань людини.
16. Поняття й основні правила вирішення медико-соціальних проблем здоров’я в документах ООН “Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів”.
17. Закон України “Про соціальний захист інвалідів (основні розділи, концептуальні положення)”.
18. Медико-соціальна робота — зміст, предмет та об’єкт, завдання соціальних працівників охорони здоров’я.
19. Структурна схема й завдання різних відомств, задіяних у службі реабілітації інвалідів в Україні.
21. Медико-соціальні принципи збереження здоров’я в Законі України “Про попередження інвалідності і реабілітацію інвалідів”.
22. Поняття про соціальну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
23. Поняття про медико-професійну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
24. Поняття про професійну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
25. Поняття про медико-соціальну експертизу.
26. Групи і причини інвалідності.
27. Порядок встановлення причинного зв’язку захворювань та інвалідності з роботами, пов’язаними з аварією на Чорнобильській атомній станції.
28. Організація роботи щодо запобігання соціальним наслідкам вад здоров’я у дітей.
29. Медико-соціальні проблеми збереження здоров’я в літньому віці.
30. Визначення понять здоров’я у трактуванні ВООЗ.
31. Медико-соціальна інтерпретація складових здоров’я.
32. Суспільне здоров’я.
33. Виробничий травматизм, його соціально-економічні наслідки.
34. Виробничий травматизм і шляхи його запобігання.

35. Виробничий травматизм і зниження його наслідків.
36. Автодорожний травматизм, його соціально-економічні наслідки.
37. Автодорожний травматизм і шляхи його запобігання.
38. Автодорожний травматизм — зниження наслідків.
39. Принципи соціального захисту населення, їх роль у формуванні здоров'я людини.
40. Хвороби цивілізації, їх виникнення та подолання.
41. Принципи визначення очікуваної тривалості життя при народженні.
42. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я чоловіків.
43. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я жінок.
44. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я осіб, які проживають у місті.
45. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я осіб, які проживають у селі.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

МОДУЛЬ І. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ОСНОВИ ВНД

Основна:

1. Александров Ю.И. Психофизиология. Учебник для вузов. – 3-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
2. Горго Ю.П., Чайченко Г.М. Основы психофизиологии. Навчальний посібник, - Херсон: Персей, 2002. – 248 с.
3. Греченко Т.Н. Психофизиология (начальный курс). М.: Гардарики, 1999.
4. Данилова Н.Н. Психофизиология: Учебни для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 368 с.
5. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
6. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-е вид., випр. та доп. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400с.
7. Макаренко М.В. Основы професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми. Інститут фізіології ім. О.О.Богомольця НАН України, Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України Київ, 2006. – 395 с.
8. Психология XXI века: Учебник для вузов / Под ред. В.Н.Дружинина. – П 57 М.: ПЕР СЭ, 2003. – 863 с.

Додаткова:

1. Анохин К. В. Молекулярные сценарии консолидации долговременной памяти // Журн. высш. нервн. деят., 1997. Т. 47. Вып. 2. С. 261-279.
2. Арзуманов Ю.Л., Захарова Н.Н., Костандов Э.А. и др. О нервном механизме формирования временных связей с помощью эмоционально значимых раздражителей // Мозг и поведение. М., 1990. С. 428-440.
3. Болдырева Г.Н., Добронравова И. С, Шарова Е.В., Жаворонкова Л.А. Отражение адаптивных перестроек мозга человека при нарушении церебральных функций в параметрах межполушарной асимметрии когерентности ЭЭГ // Журн. высш. нервн. деят. 1993. Т. 43. Вып. 2. С. 247-255.
4. Вартанян Г.А., Лохов М.И. Проблемы транспорта памяти//Механизм памяти / Под ред. Г.А. Вартаняна. Л., 1987. С. 87-122.
5. Вебер Н.В., Рапопорт С.Ш., Сильные И.Г. Длительные изменения возбудимости нейронов пирамидного тракта у кошек//Журн. высш. нервн. деят. 1984. Т. 34. № 3. С. 572.
6. Виноградова О.С. Гиппокамп и память. М., 1975. С. 333.

7. Голдман-Ракич П.С. Оперативная память и разум // В мире науки. 1992. № 11-12. С. 63 – 70.
8. Голубева Э.А. Способности и индивидуальность. М., 1993.
9. Греченко Т.Н. Нейрофизиологические механизмы памяти. М., 1979.
10. Греченко Т.Н., Соколов Е.Н. Нейрофизиология памяти и обучения // Механизмы памяти. Л., 1987. С. 132-171.
11. Дамазиу А.З., Дамазиу А. Мозг и речь // В мире науки. 1992. № 11-12. С. 55-61. Данилова Н.Н. Сердечный ритм и информационная нагрузка // Вестн. Моск. унта. Сер. 14. Психология. № 2. 1995. С. 14-28.
12. Данилова Н.Н. Психофизиологическая диагностика функционального состояния: Учеб. пособие. М., 1992.
13. Данилова Н.Н. Реакция десинхронизации спайковой активности нейронов таламуса кролика // Журн. высш. нервн. деят. 1968. Т. 18. Вып. 2. С. 356-358.
14. Данилова Н.Н. Сердечный ритм и информационная нагрузка // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология № 2. 1995. С. 14 – 28.
15. Данилова Н.Н. Функциональные состояния: механизмы и диагностика. М., 1985.
16. Данилова Н.Н., Коршунова С.Г., Соколов Е.Н., Чернышенко Е.Н. Зависимость сердечного ритма от тревожности как устойчивой индивидуальной характеристики // Журн. высш. нервн. деят. 1995. Т. 45. Вып. 4. С. 647-660.
17. Данилова Н.Н., Крылова А.Л. Физиология высшей нервной деятельности. М., 1997. – 431 с.
18. Данилова Н.Н., Онищенко В., Сыромятников С.Н. Трансформация семантического пространства терминов состояний под влиянием информационной нагрузки в условиях дефицита времени // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. 1990. № 4. С. 29-40.
19. Добронравова И. С. Реорганизация эмитрической активности мозга человека при угнетении и восстановлении сознания. Церебральная кома // Автореф. дис. докт. мед. наук. М., 1996.
20. Доброхотова Т.А., Брагина Н.Н. Асимметричный мозг – асимметричное сознание // Журн. высш. нервн. деят. 1993. Т. 43. Вып. 2. С. 256-261.
21. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания. М., 1995.
22. Думенко В.Н. Высокочастотная электроэнцефалограмма: результаты и перспективы. 1997. С. 286-298.
23. Иваницкий А.М. Синтез информации в ключевых отделах коры как основа субъективных переживаний // Жуон. высш. неовн. деят. 1997. Т. 47. Вып. 2. С. 209-225.
24. Изард К. Эмоции человека. М., 1980.
25. Кимура Д. Половые различия в организации мозга//В мире науки. 1992. № 11-12. (р. 73-80).
26. Конорский Ю. Интегративная деятельность мозга. М., 1970.
27. Костандов Э.А. Функциональная асимметрия полушарий и неосознаваемое восприятие. М., 1983.
28. Кэндел Э., Хокинс Р. Биологические основы обучения и индивидуальности// В мире науки. 1992. № 11-12. С. 43-51.
29. Латанов А.В., Леонова А.К.), Евтихин Д.В., Соколов Е.Н. Сравнительная нейробиология цветового зрения человека и животных//Журн. высш. нервн. деят. 1997. Т. 47. Вып. 2. С. 308-319.
30. Леей Д. Церебральная асимметрия и эстетическое переживание // Красота и мозг, биологические аспекты эстетики/Под ред. И. Ренчлера, Б. Херцбергера, Д. Эпстайна. М, 1995. С. 227-250.
31. Маруненко І.М., Сіверс З.Ф., Бобрицька В.І., Неведомська Є.О. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: Навчальний посібник для студ.вищ.пед.навч.закл. – К.: КМПУ, 2007. – 122 с.
32. Мауткасл В. Организующий принцип функции мозга – элементарный модуль и распределенная система. Разумный мозг. М., 1981. С. 15-67.

33. Павлыгина Р.А. Скрытые очаги возбуждения и непредсказуемость поведенческих реакций // Журн. высш. нервн. деят. 1990. Т. 40. Вып. 6. С. 1080-1088.
34. Печенков В. В. Проблемы индивидуальности: общие и специально человеческие типы ВНД // Способности. К 100-летию со дня рождения Б.М. Теплова/Под ред. Э.А. Голубевой. Дубна, 1997. С. 189-218.
35. Пигарев И.Н., Родионова Е.Н. Константное представительство зрительного пространства в центральной нервной системе позвоночных//Зрение организмов и роботов. Вильнюс, 1985. Т. 1. С. 47.
36. Психология. Словарь (под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского). М., 1990.
37. Рибо Т.А. Память в ее нормальном и болезненном состояниях. СПб., 1894.
38. Русинов В.С., Гриндель О.М., Балдырева Г.И., Вапард Е.М. Биопотенциалы мозга человека. Математический анализ. М., 1987.
39. Рутман Э.М. Вызванные потенциалы в психологии и психофизиологии. М., 1975.
40. Силькис И.Г. Длительные изменения эффективности возбуждательных и тормозных связей в нейронных микросетях новой коры, вызванные тетанизацией таламических ядер и сенсорной коры // Журн. высш. нервн. деят. 1995. Т. 45. № 5. С. 932.
41. Симонов П. В. Адаптивные функции эмоций//Физиология человека. 1996. Т. 22. № 2. С. 5-9.
42. Симонов П. В. Мозговые механизмы эмоций//Журн. высш. нервн. деят. 1997. Т. 47. Вып. 2. С. 320-328.
43. Симонов П. В. Сознание и мозг // Журн. высш. нервн. деят. 1993а. Т. 43. Вып. 2. С. 211-218.
44. Симонов П.В. Мотивированный мозг. М., 1987.
45. Симонов П.В., Ершов П.М. Темперамент, характер, личность. М., 1984. С. 161.
46. Соколов Е.Н. Восприятие и условный рефлекс. М., 1958.
47. Соколов Е.Н. Нейрофизиологические механизмы сознания // Журн. высш. нервн. деят. 1990. Т. 40. Вып. 6. С. 1049-1052.
48. Соколов Е.Н. Перцептивный, мнемический и семантический уровни субъективного отображения // Журн. высш. нервн. деят. 1993. Т. 43. Вып. 2. С. 228-231.
49. Соколов Е.Н. Принцип векторного кодирования в психофизиологии // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. 1995. № 4. С. 3-13.
50. Соколов Е.Н. Проблема гештальта в нейробиологии//Журн. высш. нервн. деят. 1996. Т. 46. Вып. 2. С. 229-240.
51. Соколов Е.Н. Физиология высшей нервной деятельности: перспективы развития // Журн. высш. нервн. деят. 1986. Т. 36. Вып. 2. С. 252 – 264.
52. Соколов Е.Н., Данилова Н.Н. Нейронные корреляты функционального состояния мозга // Функциональные состояния мозга. М., 1975. С. 129-136.
53. Тушмалова Н.А. Гипотеза параллельного кодирования памяти // Научные доклады высшей школы. Биологические науки. 1973. № 7. С. 37-41.
54. Чайченко Г.М. та ін. Фізіологія людини і тварин: Підручник / За ред. В.О.Цибенка. – К.: Вища шк., 2003. – 463 с.
55. Швырков В.Б. Основные этапы развития системозволюционного подхода в психофизиологии // Псих. журн. 1993. Т. 14. № 3. С. 15-27.
56. Эвартс Э. Механизмы головного мозга, управляющие движением // Мозг. М., 1984. С. 199-218.

МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Основна:

1. Борякова Н. Ю. Педагогические системы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии : учеб. пособ. для студентов. – М. : АСТ, Астрель, 2008. – 222 с.
2. Выготский Л. С. Основы дефектологии. – СПб.: Лань, 2003. - 654 с.
3. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед.

учеб. заведений / А. Д. Гонеев, Н. И. Лифинцева, Н. В. Ялпаева; Под ред. В. А. Сластенина. - 2-е изд., перераб. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 272 с.

4. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.

5. Никуленко Т. Г. Коррекционная педагогика: учеб. пособие для вузов — М.: Феникс, 2006. — 382 с.

6. Основи дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М. Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О. Неведомька, З. Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е, стереотип. — Київ, 2006. — 144 с.

7. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектології: навч. посібник. — К.: Вища шк., 1994. — 143 с.

8. Специальная дошкольная педагогика: Учебное пособие / Е. А. Стребелева, А. Л. Венгер, Е. А. Екжанова и др.; Под ред. Е. А. Стребелевой. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 312 с.

9. Специальная педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Аксенова, Б. А. Архипов, Л. И. Белякова и др.; Под ред. Н. М. Назаровой. — 4-е изд., стер. — М.: Изд. центр «Академия», 2005. — 400 с.

10. Трофимова Н. М., Дуванова С. П., Трофимова Н. Б., Пушкина Т. Ф. Основы специальной педагогики и психологии. - СПб.: Питер, 2005. - 304 с.

Додаткова:

11. Акимов М. К. Психологическая коррекция умственного развития школьников: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М. К. Акимов, В. Т. Козлова. — 2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 160 с.

12. Андреева Л. В. Сурдопедагогика: Учебник для студ. высш. учеб. заведений / Людмила Витальевна Андреева; Под науч. ред. Н. М. Назаровой, Т. Г. Богдановой. — М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 576 с.

13. Архипова Е. Ф. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом (доречевого период). М., 1989

14. Богданова Т. Г. Сурдопсихология: Учебник для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 224 с.

15. Вознюк Л. М., Климчук Н. Б., Мерленко І. М., Петрович В. С. Дитячий церебральний параліч: поради батькам і педагогам. — Луцьк, 2002. — 74 с.

16. Головчиц Л. А. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: Учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. — М.: ВЛАДОС, 2001. — 304 с.

17. Ермаков В. П., Якунин Г. А. Основы тифлопедагогики: развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения — М., 2000. — 240 с.

18. Заширинская О. В. Психология детей с задержкой психического развития: Учебное пособие; Хрестоматия. — Изд. 2-е, испр. и доп. — СПб.: Речь, 2007. - 168 с.

19. Исаев Д. Н. Умственная отсталость у детей и подростков. Руководство — СПб.: Речь, 2003. — 391 с.

20. Кот М. З. Теорія і методика виховної роботи: Навчальний посібник. - К., 2011. - 216 с.

21. Краузе Е. Логопедия. — 3-е изд. — СПб.: КОРОНА принт, 2006. — 208 с.

22. Левченко И. Ю., Приходько О. Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. — М.: Изд. центр «Академия», 2001. — 192 с.

23. Логопедия: учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ВЛАДОС, 2007. — 703 с.

24. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». — К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. — 288 с.

25. Мещеряков А. И. Слепоглухонемые дети. Развитие психики в процессе формирования поведения – М. : Педагогика, 1974. – 327 с.
26. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития: вопросы и ответы [Текст] : учебно-методическое пособие. / авт. В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011.
27. Правдина О. В. Логопедия. Учеб. пособие для студентов дефектолог. фак-тов пед. интов. изд. 2-е, доп. и перераб. М., "Просвещение", 1973. - 72 с.
28. Ранняя диагностика и коррекция. В 2 т. : практическое руководство / под ред. Удо Б.Брака ; [науч. ред. русского текста Н.М.Назарова ; пер. с нем. В.Т.Алтухова]. Т. 1. Нарушения развития. — М. : Издательский центр Академия , 2007. — 320 с.

МОДУЛЬ III. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Основна:

1. Амельцева Т. П., Басюк Т. П., Безпалько О. В., Журавель Т. В., Зимівець Н. В. Основи громадського здоров'я: теорія і практика: навч.-метод. посібник / Український фонд «Благополуччя дітей» ; Центр з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи АПН України; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка / О.В. Безпалько (ред.). — Ужгород : Патент, 2008. — 322с.
2. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола; Заг. ред. А.Й. Папської. — К., 2002. — 164 с.
3. І.М. Маруненко, О.В. Тимчик, Є.О. Неведомська / Психогенетика. // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /Маруненко І.М., Тимчик О.В., Неведомська Є.О. К.: ун-т ім. Б.Грінченка, 2015.-294с.
4. І.М. Маруненко, О.В. Тимчик, Є.О. Неведомська / Генетика людини з основами психогенетики. // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /. Маруненко І.М., Тимчик О.В., Неведомська Є.О. К.: ун-т ім. Б.Грінченка, 2015.-230с.
5. І.М. Маруненко, О.В. Тимчик /Медико-соціальні основи здоров'я. // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /. Маруненко І.М., Тимчик О.В. К.: ун-т ім. Б.Грінченка, 2013.-316с.
6. Мартыненко А. В. Медико-социальная работа. — М.: Наука, 1999. — 240 с.
7. Хрипкова А.Г. Вікова фізіологія. К.: Вища школа. – 1982. 272 с.
8. Хрипкова А.Г., Антропова М.В. Возрастная физиология и школьная гигиена. М.: Просвещение. – 1990. – 319 с.
9. Мойсак О.Д. Основи медичних знань та охорони здоров'я. Навчальний посібник 5 –те видання, доповнене К.: Арістей. – 2008. 615 с.

Додаткова:

1. Абрамова Г. С. Психология в медицине: Учеб. пособие / Г. С. Абрамова, Ю. А. Юдчиц. — М.: ЛПА “Кафедра-М”, 1998. — 272 с.
2. Вайзман Н. П. Реабилитационная педагогика. — М.: Аграф, 1996. — 160 с.
3. Вороненко Ю. В. Посібник із соціальної медицини та організації охорони здоров'я / Ю. В. Вороненко, Л. О. Прус, А. П. Чуйко. — К.: Здоров'я, 2002. — 358 с.
4. Всемирная программа действий в отношении инвалидов, принятая Генеральной Ассамблеей в ее резолюции 37/52 от 3 декабря 1982 г.
5. Всеобщая декларация прав человека. ООН, 1948.
6. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 312 с.
7. Грачев Л. К. Программа социальной работы с семьями, имеющими детей-инвалидов. — М., 1992.

8. Журавлева И. В. Отношение населения к здоровью. — М., 1993.
9. Жуков Г.М., Ринда Ф.П. Практичні та теоретичні аспекти управління здоров'ям населення // Охорона здоров'я України. — 2002. — №1. — С. 32-35.
10. Задачи по достижению здоровья для всех: Европейская политика здравоохранения (пересмотр 1991 г.).
11. Зборовский Э. И., Гракович А. А. и др. Возможности оценки и снижения риска неинфекционных заболеваний. — Минск, 2000. — 171 с.
12. Здоровье, развитие, личность. / Под ред. Г. Н. Сердюковской, Д. Н. Крилова, У. Кляйнпетер. — М.: Медицина, 1990. — 336 с.
13. Колбанов В. В. Валеология: основные понятия, термины и определения. — СПб.: ДЕАН, 2001. — 256 с.
14. Кургузов В. Т. Социально-медицинские аспекты работы с населением групп риска. — М.: Хризостом, 2000. — 152 с.
15. Клинические основы дошкольной коррекционной педагогики и специальной психологии: Сб. программ нормат. курсов для вузов / Под ред. В. И. Селиверстова. — М.: ВЛАДОС, 1999. — 176 с.
16. Куинджи Н. Н. Валеология: Пути формирования здоровья школьников: Метод. пособие. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 139 с.
17. Кульчицька Т., Курчатова Г., Ципко М., Подлужний Б. Сучасні закономірності громадського здоров'я в Україні // Главный врач. — 2008. — №8. — С. 35-36.
18. Куценко В.І., Трілленберг Г.І. Сфера охорони здоров'я: соціально-економічні та регіональні аспекти / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. — К., 2005. — 367 с.
19. Лисицын Ю. П. Здоровье населения и современные теории медицины. — М., 1982.
20. Лопухин Ю. М. О науке, творчестве и здоровье. — М., 1991.
21. Марков В. В. Основы здорового образа жизни и профилактика болезней: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: Академия, 2001. — 320 с.
22. Медведева Г. П. Этика социальной работы. — М.: Владос; МГСУ, 1999. — 205 с.
23. Медико-социальные проблемы юного материнства. — М., 1992.
24. Методика оцінки якості життя Всесвітньої організації охорони здоров'я: українська версія / За ред. С. В. Пхіденко. — Дніпропетровськ, 2001. — 599 с.
25. Москаленко В., Грузева Т. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я як міжнародний координаційний центр громадського здоров'я // Главный врач. — 2008. — №4. — С. 27-34.
26. Москаленко В., Зоріна С. Медико-соціальні проблеми демографічних процесів: сучасний стан і тенденції (огляд) // Главный врач. — 2007. — №9. — С. 32-40.
27. Начинаем действовать: Книга для тех, кто хочет организовать группу самопомощи в области психического здоровья. — М., 1999. — 39 с.
28. Наше здоровье: Возрождение первичной медико-санитарной помощи. — 1999. — Вып. № 1. — 31 с.
29. Основы социально-медицинской работы: Учеб. пособие. — М.: ГАСБУ, 1998. — 256 с.
30. Основы социальной концепции русской православной церкви. — М., 2000. — 87 с.
31. Основы социальной работы: Учебник. — М., 1999. — 368 с.
32. Пономаренко В.М., Нагорна А.М., Москалец Г.М. та ін. Перелік діючих наказів МОЗ УРСР та МОЗ України. - К., 1997.
33. Работа с голосами: от поражения к победе / Сост. Р. Колеман, М. Смит. — К., 1999. — 50 с.
34. Пекелис В. Твои возможности, человек. — М., 1975.
35. Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. — К.: Сфера, 1998. — 121 с. — Сер. "Врачи, пациенты, общество".
36. Сборник научно-методических материалов для службы формирования здорового образа жизни. — М., 1991.
37. Сборник нормативных актов по вопросам социальной защиты населения, семьи и

- детства. — М., 1993.
38. Социальная работа: Словарь-справочник. — М.: Контур, 1998.
39. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. В. Вороненька, В. Ф. Москаленка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 680 с.
40. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я: Підручник / За ред. Ю. В. Вороненька. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. — 332 с.
41. Стандартные правила ООН — “Обеспечение равных возможностей для инвалидов ООН, 1994 г.”.
42. Ткачук В. Г. Медико-социальные основы здоровья: Конспект лекций. — К.: МАУП, 1999. — 72 с.
43. Требования биоэтики: Медицина между надеждой и опасениями: Сб. ст. — К.: Сфера, 1999. — 248 с.
44. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. — М.: Прогресс, 1982. — 231 с.
45. Теория социальной работы / Под ред. Е. И. Холостовой. — М., 1998. — 332 с.
46. Тетерский С. В. Введение в социальную работу. — М.: Академ. проект, 2000. — 477 с.
47. Тщательно взвешенный прием лекарственных средств: Информация для психиатрических пациентов о лекарственных средствах, применяемых в психиатрии. — К.: Сфера, 1999. — 124 с.
48. Факты для жизни. — Нью-Йорк, 2002. — 153 с.
49. Фирсов М. В., Студенова Е. Г. Теория социальной работы. — М., 2000. — 431 с.
50. Чернобыльская атомная электростанция / Национальная атомная энергогенерирующая компания “Энергоатом”, 2000. — 17 с.
51. Черносвитов Е. В. Социальная медицина: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: ВЛАДОС, 2000. — 304 с.
52. Чумаков Б. Н. Валеология: Курс лекций. — М., 2000. — 406 с.
53. Эрнст Кречмер. Строение тела и характер. — М.: Апрель пресс, 2001. — 341 с.
54. Юзеф Майк. Социальное учение католической церкви. — Рим; Люблин, 1994. — 480 с.
55. Яременко О. О., Балакірева О. М., Вакуленко О. В., Варбан М.Ю., Волинець Л. С. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / Українсько-канадський проект «Молодь за здоров'я»; Український ін-т соціальних досліджень. — К., 2000. — 207 с.

Нормативно-правові акти

1. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я” від 06.12.2005 р. №1694/2005.
2. Указ Президента України “Про концепцію розвитку охорони здоров'я” від 07.12.2000 р.
3. Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 4. - С. 19.
4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про моніторинг стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я” / Офіційний вісник України. - 2001. - № 52. - Ст. 2272.
5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми “Здоров'я нації на 2002-2011 роки” від 10.01.2002 р. № 14 // Офіційний вісник України. - 2002. - № 9. - Ст. 403.
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я “Про рейтингову оцінку стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я” від 31 травня 2002 р. // Законодавство про охорону здоров'я України. - К., 2003.

Робоча програма навчального курсу

«Медико-соціальні основи здоров'я»

Укладачі:

Маруненко Ірина Михайлівна, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, доцент; доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Тимчик Олеся Володимирівна, кандидат біологічних наук, доцент; доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Луцько Катерина Василівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.